

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЧЕРНІВЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЮРІЯ ФЕДЬКОВИЧА**

**Факультет фізичної культури, спорту та реабілітації
кафедра теорії та методики фізичної культури**

**ІСТОРИКО-ПЕДАГОГІЧНІ ЗАСАДИ РОЗВИТКУ ПРОГРАМОВОГО
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІЗКУЛЬТУРНОЇ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ В СУЧАСНІЙ
ШКОЛІ УКРАЇНИ**

Кваліфікаційна робота

Рівень вищої освіти – другий (магістерський)

Виконав(ла):

Студент (ка) 2 курсу, 605 групи.

Спеціальності 014.11 Середня освіта (Фізична культура)

(шифр і назва спеціальності)

Жмуд Микола Ігорович

(прізвище та ініціали)

Керівник: канд. пед. наук, доцент Дарійчук С.В.

До захисту допущено

на засіданні кафедри

протокол № ____ від ____ листопада 2024 р.

Зав. кафедрою _____ доцент Іван ВАСКАН

АНОТАЦІЯ

Жмуд М. І. Історико-педагогічні засади розвитку програмового забезпечення фізкультурної освітньої галузі в сучасній школі України. Кваліфікаційна робота другого (магістерського) рівня вищої освіти за спеціальністю 014 «Середня освіта. (Фізична культура)». – Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича МОН України, Чернівці, 2024.

У магістерській роботі розглядаються історико-педагогічні засади розвитку програмного забезпечення фізкультурної освітньої галузі в сучасній школі України. Проаналізовано основні етапи становлення та розвитку програм фізичної культури, починаючи з історичних передумов до сучасного періоду реформування освіти. Особливу увагу приділено нормативно-правовому забезпеченню, змінам у підходах до викладання фізичної культури та інтеграції інноваційних методик у навчальні програми. У дослідженні обґрунтовано значення фізкультурної освітньої галузі для формування здорового способу життя серед учнів, визначено ключові фактори, що впливають на ефективність впровадження програм, та окреслено перспективи їх вдосконалення. Практичне значення роботи полягає у розробці рекомендацій для освітян щодо адаптації навчальних програм з фізичної культури до сучасних умов.

Ключові слова: здоровий спосіб життя, загальні результати, компетентність, модельні програми, НУШ, освітня галузь, стандарт, сучасна школа, Типові програми, фізична культура.

ABSTRACT

Zhmud M. I. Historical and Pedagogical Foundations for the Development of Program Support in the Physical Education Field in Modern Ukrainian Schools. Qualification work of the second (master's) level of higher education in the specialty 014 «Secondary education (Physical Culture)». – Yuriy Fedkovych Chernivtsi

National University of the Ministry of Education and Science of Ukraine, Chernivtsi, 2024.

The master's thesis examines the historical and pedagogical foundations for the development of program support in the physical education field in modern Ukrainian schools. The study analyzes the key stages of the formation and evolution of physical education programs, from historical prerequisites to the current period of educational reform. Special attention is given to the regulatory and legal framework, changes in approaches to teaching physical education, and the integration of innovative methods into educational programs.

The research substantiates the importance of the physical education field for promoting a healthy lifestyle among students, identifies the key factors affecting the effectiveness of program implementation, and outlines prospects for their improvement. The practical significance of the work lies in the development of recommendations for educators on adapting physical education curricula to modern conditions.

Keywords: healthy lifestyle, general outcomes, competence, model programs, New Ukrainian School (NUS), educational field, standard, modern school, Typical programs, physical education.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	5
РОЗДІЛ 1. ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПЕДАГОГІЧНІ ТА НОРМАТИВНІ ОСНОВИ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ ШКОЛЯРІВ УКРАЇНИ.....	8
1.1 Історіографія дослідження.....	8
1.2 Нормативно-правове забезпечення фізкультурної освітньої галузі в закладах загальної середньої освіти сьогодення.....	14
1.3 Генеза розвитку програм з фізичної культури в школах незалежної України.....	36
РОЗДІЛ 2. МЕТОДИ ТА ОРГАНІЗАЦІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ.....	44
2.1 Методи дослідження	44
2.2 Організація дослідження	46
РОЗДІЛ 3. ОСОБЛИВОСТІ ПРОГРАМОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІЗКУЛЬТУРНОЇ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ В НОВІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ШКОЛІ.....	48
3.1 Реалізація фізкультурної освітньої галузі в початковій школі – Типові програми.....	48
3.2 Модельні навчальні програми з фізичної культури – досягнення та проблеми.....	53
ВИСНОВКИ.....	70
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	73
ДОДАТКИ.....	82

ВСТУП

Актуальність. Фізичне виховання є важливою складовою освітнього процесу, яка впливає на формування здорового способу життя, фізичний та емоційний розвиток учнів. В умовах сучасних соціально-економічних змін в Україні, зокрема переходу до нової української школи та впровадження компетентнісного підходу, питання оновлення та вдосконалення програмового забезпечення фізкультурної освітньої галузі набуває особливої актуальності. Реформи в освітній системі вимагають врахування як національних історико-педагогічних традицій, так і сучасних міжнародних стандартів та рекомендацій у сфері фізичного виховання. Важливою проблемою є необхідність створення програм, які б відповідали новим освітнім стандартам, сприяли розвитку мотивації до рухової активності та забезпечували гармонійний розвиток школярів. Окрім того, врахування історичного досвіду розвитку фізкультурної освіти дозволяє краще зрозуміти сучасні виклики та напрями вдосконалення програмового забезпечення.

Таким чином, дослідження історико-педагогічних засад розвитку програмового забезпечення фізкультурної освіти є необхідним для створення якісних програм, які відповідали б сучасним потребам української школи, сприяли підвищенню ефективності фізичного виховання та загальному зміцненню здоров'я школярів.

Мета дослідження: виокремити історико-педагогічні засади розвитку програмового забезпечення фізкультурної освітньої галузі в сучасній школі України задля визначення тенденцій та перспективних напрямів оптимізації навчальних програм з фізичної культури.

Завдання дослідження:

1. систематизувати історіографію проблеми, обґрунтувати засади розвитку програмового забезпечення фізичного виховання українських учнів в історико-педагогічному дискурсі;
2. проаналізувати програмове забезпечення фізкультурної освітньої

галузі в сучасній школі;

3. визначити продуктивні тенденції та окреслити перспективні напрями оптимізації навчальних програм з фізичної культури.

Об’єкт дослідження – система фізичного виховання учнів закладів ЗСО.

Предмет дослідження – генеза розвитку навчальних програм фізкультурної освітньої галузі в сучасній українській школі.

Задля реалізації мети та завдань дослідження застосовано комплекс методів, а саме теоретичні

– загальнонаукові; конкретно-наукові: історіографічного аналізу; проблемно-хронологічний метод, історико-структурний метод; історико-генетичний метод; логіко-системний аналіз нормативних документів, наукових публікацій;

– емпіричні методи – для аналітики нормативно-правової та програмно-методичної документації, знаково-символічного визначення результатів дослідження в рисунках і таблицях та їх узагальнення.

Застосування окреслених методів забезпечило реалізацію визначених завдань, проведення комплексу дослідницьких операцій, формулювання теоретичних положень та висновків.

Гіпотеза. Передбачаємо, що вивчення історико-педагогічних засад розвитку програмового забезпечення фізкультурної освітньої галузі в сучасній школі України дозволить вчасно та адекватно реагувати на запити суспільства щодо ефективної системи фізичної культури і спорту.

Теоретична значимість роботи полягає у пролонгації вивчення такої важливої проблеми як сучасне програмове забезпечення шкільної фізичної культури.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що систематизовано історіографію проблеми, обґрунтовано засади розвитку програмового забезпечення фізичного виховання учнів в історико-педагогічному дискурсі; проаналізовані програми фізкультурної освітньої

галузі; визначені перспективні напрями оптимізації навчальних програм з фізичної культури.

Апробація дослідження. Результати дослідження оприлюднено в в збірнику матеріалів щорічної науково-практичної студентської конференції Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича (квітень 2024 р.) та виокремлено у Додатку А.

Структура роботи. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, додатків, списку використаних джерел – 59 найменування, з них – 3 іноземною мовою. Загальний обсяг – 80 сторінок, з них 73 основного тексту.

РОЗДІЛ 1

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПЕДАГОГІЧНІ ТА НОРМАТИВНІ ОСНОВИ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ ШКОЛЯРІВ УКРАЇНИ

1.1 Історіографія дослідження

Аналіз історико-педагогічних основ розвитку програмного забезпечення фізкультурної освітньої галузі в сучасній школі України. У процесі вивчення історико-педагогічних аспектів розвитку програмного забезпечення фізкультурної освітньої галузі в сучасній школі ми застосували такі підходи:

- хронологічний, який передбачає класифікацію джерел за часом їх створення;
- географічно-дослідницький, що розглядає місце написання джерел;
- структурно-змістовий, який дозволяє розподілити джерела на групи відповідно до способу подачі змісту;
- функціональний, що враховує тематичне наповнення джерел.

Дослідження базувалося на аналізі значної кількості історико-педагогічних джерел, які висвітлюють розвиток фізичного виховання учнівської молоді в умовах незалежної України, зокрема в контексті програмного забезпечення фізкультурної освітньої галузі.

Ми виходили з визначення джерельної бази як основи для історико-педагогічного аналізу. Вона включає систематизовані й класифіковані джерела, що є носіями інформації про педагогічне минуле. На основі цього джерела було поділено на три основні групи:

Нормативно-правові документи, які регулюють зміст і структуру фізичного виховання в закладах загальної середньої освіти України.

Документи програмно-методичного характеру, що ілюструють розвиток спеціалізованих програм, методик і практик фізичного виховання та спорту в школах.

Науково-теоретичні джерела, що аналізують теорію й практику фізичного виховання учнів, реформу «Нова українська школа» та впровадження сучасних освітніх програм для початкової і базової школи.

Особливу увагу приділено законодавчій базі України в галузі освіти. Прийняті закони, стандарти та стратегічні документи чітко регламентують організацію освітнього процесу, зокрема фізичного виховання, у школах різних рівнів. Важливою віхою стало прийняття в 1994 році Закону України «Про фізичну культуру і спорт», що визначив основи діяльності у цій сфері. На його основі було розроблено концепції, державні тести й програми, які заклали підґрунтя для розвитку фізичного виховання.

Продовження реформування відбулося завдяки Закону України «Про освіту», що стимулював створення державних стандартів фізичного виховання. Перший освітній стандарт, який виокремив галузь «Фізична культура і здоров'я», став базою для подальших удосконалень програм і методик.

Детальний аналіз цих джерел дозволив систематизувати матеріал і забезпечити цілісне уявлення про розвиток фізкультурної освітньої галузі в Україні.

Законодавство України в сфері освіти вирізняється широкою та детальною структурою, яка забезпечує чітке визначення правових норм для всіх освітніх підрозділів. Були прийняті численні закони, державні стандарти та стратегічні документи, які регламентують організацію освітнього процесу, зокрема в аспекті фізичної культури для початкової, базової та профільної середньої освіти [41, с. 380–389].

Важливим етапом у розвитку фізичного виховання молоді стало прийняття у 1994 році Закону України «Про фізичну культуру і спорт». Цей закон визначив основні правові, організаційні, соціальні та економічні принципи діяльності у сфері фізичної культури, а також створив базу для

регулювання суспільних відносин, спрямованих на розвиток фізичної культури та спорту [18].

Закон 1994 року стимулював створення концептуальних документів, серед яких «Концепція фізичного виховання в системі освіти України» [23, с. 50-54] і «Державні тести і нормативи оцінки фізичної підготовленості населення України» (діяли до 2008 року) [39]. Крім того, була прийнята «Державна програма розвитку фізичної культури і спорту в Україні», у розробці якої брали участь провідні фахівці, такі як В. Арєф'єв, М. Бака, А. Єфімов, В. Запорожанов, В. Кубасов, М. Зубалій та інші.

Розвиток методології фізичного виховання в школах України продовжився із підписанням Закону України «Про освіту» [17]. Він стимулював активну розробку сучасних державних стандартів для учнівської молоді. Зокрема, у 1996 році в журналі «Педагогіка і психологія» було представлено проєкт стандарту з визначеними вимогами до програм авторства В. Арєф'єва, М. Зубалія, Р. Раєвського, Т. Ройко, М. Третьякова [20, с. 115-118].

Перший освітній стандарт виокремив 8 освітніх галузей, зокрема «Фізичну культуру і здоров'я», що стало підґрунтям для подальшого вдосконалення освітніх програм. Результатом роботи стало оприлюднення проєкту Державного стандарту освітньої галузі «Фізична культура і здоров'я» у журналі «Фізичне виховання у школі» [13, с. 3-12].

До програмно-методичної бази (дуга група джерел), яка забезпечує організацію фізкультурної освітньої галузі, належать такі документи, як програма для шкіл, 1992 р. та «Комплексні програми середньої загальноосвітньої школи. Фізична культура. 1-11 класи» (1993 р.). Ці програми ілюструють розвиток методик і практичних підходів до шкільного фізичного виховання, а також впровадження сучасних технологій і програм у освітній процес.

Крім того, навчальна програма для загальноосвітніх навчальних закладів «Фізична культура» для 1-11 класів (1998 р.),

«Основи здоров'я і фізична культура», розробники М. Зубалій, В. і Є. Столітенко (2001 р.),

Навчальна програма «Фізична культура» для 5-12 класів загальноосвітніх навчальних закладів (2004 р.),

«Фізична культура» 1–4 класи. Програму для основної та спеціальної медичних груп загальноосвітніх навчальних закладів» (2006 р.),

Програма для 10-12 класів загальноосвітніх навчальних закладів зі спортивного профілю (2005 р.),

Навчальна програма з фізичної культури для загальноосвітніх навчальних закладів. 5–9 класи (2006 р.),

програми для 5-9 класів загальноосвітніх навчальних закладів (2009 р.),

Навчальна програма з фізичної культури для загальноосвітніх навчальних закладів 5–9 класи (2012 р.)

сучасні типові програми для 1-3 та 3-4 класів авторства О. Савченко (2018 р.), та розроблені під керівництвом Р. Шияна (2022 р.).

До документів програмно-методичного забезпечення фізичної культури належать модельні навчальні програми, рекомендовані МОН України. Серед них:

«Фізична культура. 5-6 класи» для закладів загальної середньої освіти (2021 р.);

«Фізична культура. 7-9 класи» (2023 р.);

новітня модельна програма «Фізична культура. 5-9 класи» (2024 р.) [28–30].

Аналіз фахових джерел підтверджує існування української науково-методичної платформи в галузі фізичного виховання учнів. У 90-х роках ХХ століття з'явилися перші наукові публікації, присвячені питанням фізичного виховання, у тому числі в умовах пострадіаційного середовища, спричиненого катастрофою на Чорнобильській АЕС. До таких робіт належать статті Г. Бельського та М. Зубалія [3, с. 439–441; 20], а також методичні посібники О. Куца [24]. Ці дослідження підкреслювали необхідність підвищення рівня

рухової активності учнів у зонах радіаційного забруднення та адаптацію методик фізичного виховання до специфічних умов [52].

До цієї групи джерел віднесено й навчальний посібник «Методика фізичного виховання учнів 1-11 класів» [26], а також довідниково-методичні видання:

«Футбол у школі» К. Віхрова (2002 р.);

«Книга вчителя фізичної культури», яку упорядкували С. Операйло, В. Єрмолова, Л. Іванова (2006 р.);

«Фізична культура в школі» С. Дятленка (2009 р.);

«Методика фізичного виховання учнів 1-11 класів» авторів М. Зубалія, Л. Волкова, С. Жеваги та ін. (2012 р.).

У сучасній педагогіці триває активний пошук шляхів удосконалення фізичного виховання школярів. Особливу увагу приділено дослідженням фізичної активності учнів початкової школи та старших класів, що висвітлено в дисертаційних роботах Г. Безверхньої, Ю. Борисової, Л. Гнітецького, С. Сембрат [2], монографіях Н. Бібік, В. Єфімової, А. Цьося [5; 16; 52] та навчальних посібниках Л. Волкова, Г. Єдинака, О. Куца, Б. Шияна [8; 15; 20; 54].

Таким чином, аналіз науково-методичних джерел демонструє цілеспрямовану роботу над удосконаленням шкільної фізичної культури в Україні, враховуючи сучасні виклики й потреби освітнього процесу.

Питання вдосконалення програмного забезпечення фізкультурної освітньої галузі у закладах загальної середньої освіти України висвітлено у дисертаційних дослідженнях таких науковців, як І. Бакіко [1], Т. Гнітецька [9], С. Сембрат [43], Н. Фролова [51], О. Цибанюк [52].

Аналіз наукової літератури демонструє, що ведеться активний і систематичний пошук шляхів підвищення ефективності фізичної культури в освітніх закладах. Основними напрямками роботи є:

- оптимізація методів і форм організації занять;
- розробка й удосконалення програмно-нормативних документів;

- перегляд санітарно-гігієнічного забезпечення;
- підвищення рухової активності учнів;
- впровадження технічних засобів навчання;
- удосконалення системи оцінювання.

Особливу увагу приділено реформі «Нова українська школа» (НУШ), яка має на меті змінити підходи до навчання та виховання, формувати позитивне середовище для учнів, учителів і батьків, створюючи школи як території розвитку та розуміння [10, С. 3].

Серед наукових праць, присвячених реалізації реформи НУШ, можна виділити дослідження Л. Гриневич (2016), С. Моїсєєва і С. Потеряйка (2019), Н. Москаленко, Н. Сороколіт і І. Турчика (2020), Р. Шияна (2017), О. Римар, А. Соловей, У. Шевців і В. Матвіїва (2020) [10; 31, с. 101–105; 33, с. 364–371; 45, С. 167–174]. У цих роботах акцентовано увагу на компетентнісному підході, підборі ефективних засобів фізичного виховання та ризиках впровадження нових методик у межах шкільної освіти [56, с. 548–557; 57, с. 540–551; 58, с. 50–62].

Окремий напрям досліджень стосується діяльності педагогів у сфері фізичного виховання. Так, у роботах О. Логвиненка та О. Гука підкреслюється взаємозв'язок фізичного виховання з іншими складовими національного виховання. Автори звертають увагу на важливість співпраці педагогів у формуванні фізичної культури як невід'ємної частини загальної культури учнів [25].

Таким чином, програмно-методичне забезпечення фізичної культури в умовах сучасної школи України перебуває в процесі активного розвитку, а впровадження реформи НУШ відкриває нові перспективи для його вдосконалення.

1.2 Нормативно-правове забезпечення фізкультурної освітньої галузі в закладах загальної середньої освіти сьогодення

Фізична культура є важливою складовою освітньої галузі, базуючись на державних стандартах, що забезпечують науково обґрунтовані норми рухової активності учнів. Ці стандарти враховують стан здоров'я, фізичний і розумовий розвиток учнів і розроблені відповідно до законодавства України, зокрема Законів «Про фізичну культуру і спорт», «Про освіту», «Про повну загальну середню освіту», «Про позашкільну освіту». Також вони ґрунтуються на стратегічних документах, таких як Національна стратегія з оздоровчої рухової активності на період до 2025 року, Стратегія розвитку фізичного виховання та спорту серед учнівської молоді, Концепція розвитку щоденного спорту в закладах освіти (2021 р.) тощо.

Значне зниження рівня рухової активності школярів і погіршення їхнього стану здоров'я змусили Міністерство освіти і науки України (МОН), Комітет фізичного виховання і спорту МОН та інші організації систематично шукати способи мотивації до занять фізичною культурою. Основними заходами для вирішення цієї проблеми стало впровадження «Стратегії розвитку фізичного виховання та спорту серед учнівської молоді», підкріпленої «Рекомендаціями щодо стратегічного розвитку фізичного виховання та спортивної підготовки учнівської молоді на період до 2025 року» [40].

Практичний досвід у рамках стратегії представлено:

- участю українських команд у Всесвітніх Гімназіадах і чемпіонатах світу серед учнів;
- проведенням національних спортивних заходів: Гімназіади України, «Cool Games», «Challenge Fest», «Beach Games», «Combat Games» тощо;
- співпрацею з ГО «Українська федерація учнівського спорту» та іншими організаціями.

Основними формами фізичного виховання визначено уроки фізичної культури, що сприяють формуванню здоров'язбережувальної компетентності, мотивації до активності, а також спортивну підготовку. Згідно з документами, спортивна підготовка має на меті:

- розвиток фізичних, морально-вольових і інтелектуальних здібностей учнів;
- вдосконалення спортивної майстерності;
- участь у всеукраїнських і міжнародних змаганнях;
- забезпечення самореалізації та особистісного зростання.

Стан фізичної підготовленості школярів залишається критично низьким:

- Лише 50,9% учнів допускаються до оцінювання фізичної підготовленості;

Серед них:

- 15,2% мають високий рівень;
- 19,7% – достатній;
- 12,3% – середній;
- 65,2% учнів демонструють недостатній рівень фізичної підготовленості (дані 2018/2019 н. р., відповідно до постанови КМУ №1045 від 09.12.2015 р.).

Таким чином, підвищення рівня фізичної активності учнів є актуальним завданням, яке потребує подальшого вдосконалення методик, організаційних форм і нормативної бази фізичного виховання в освітніх закладах України.

Сучасні виклики, зокрема низький рівень рухової активності учнів, вимагають модернізації підходів до фізичного виховання в школах України. Для цього розроблено комплекс заходів, спрямованих на вдосконалення змісту та форм організації фізичної культури:

Впровадження інновацій у зміст уроків фізичної культури. Зміна традиційних підходів до навчального процесу, введення інтерактивних та інноваційних методів для підвищення мотивації та зацікавленості учнів.

Залучення учнів до систематичних занять фізичною культурою та спортом. Організація регулярних занять із залученням сучасних методик і засобів для збільшення рівня рухової активності.

Пошук ефективних онлайн-методів. Розробка та впровадження онлайн-програм для занять фізкультурою, які стали актуальними під час карантину або в умовах дистанційного навчання.

Масові спортивні та фізкультурно-оздоровчі заходи. Стимулювання участі учнівської молоді в загальношкільних, районних, обласних та всеукраїнських спортивних подіях для формування командного духу і популяризації здорового способу життя.

Поєднання рухової активності з комп'ютерними іграми. Використання ігрових платформ із елементами фізичної активності, які інтегрують сучасні технології у процес фізичного виховання, допомагаючи зацікавити сучасне покоління школярів [40, с. 3–4].

Зазначені заходи спрямовані на вдосконалення фізичного виховання, підвищення мотивації до рухової активності та створення умов для всебічного розвитку учнів. Це дозволить формувати здорову, активну молодь, здатну долати сучасні виклики.

Напрями реалізації основних завдань «Стратегії розвитку фізичного виховання та спорту серед учнівської молоді»

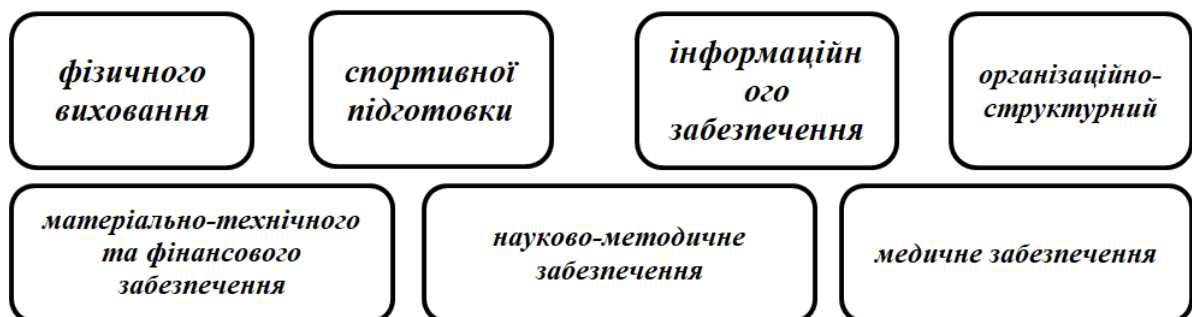

Рис.1.1 Напрями реалізації основних завдань «Стратегії розвитку фізичного виховання та спорту серед учнівської молоді»

Ці «Рекомендації» спрямовані на створення умов для оздоровчої рухової активності, популяризацію здорового способу життя, забезпечення доступності

спорту та формування ціннісного ставлення до здоров'я й патріотичних почуттів. Виокремлено 7 основних напрямів реалізації «Стратегії розвитку фізичного виховання та спорту серед учнівської молоді», які передбачають заходи у таких сферах як

фізичне виховання:

- проведення щорічного оцінювання фізичної підготовленості учнів;
- модернізація системи фізичного виховання: адаптація навчальних програм відповідно до Держстандарту, використання інноваційних підходів та варіативних модулів;
- впровадження інтерактивних матеріалів на уроках, таких як «Cool Games», «Challenge Fest», «Cool Race»;
- організація флешмобів, челенджів, фестивалів і спортивних ігор у традиційному та онлайн-форматах;
- забезпечення принципу інклюзивності: створення умов для навчання учнів зі спеціальних медичних груп;
- досягнення рівня рухової активності, визначеного «Глобальними рекомендаціями ВООЗ щодо фізичної активності для здоров'я».

Наступним визначена спортивна підготовка, що передбачає:

- створення гуртків, секцій та спортивних клубів у закладах освіти;
 - розробка заходів для мотивації керівництва шкіл, спортивних федерацій та клубів до розвитку учнівського спорту;
 - підготовка та участь учнів у спортивних змаганнях різного рівня:
- зимові та літні Гімназіади України;
 - учнівські ліги та чемпіонати України серед учнів;
 - міжнародні змагання: зимові та літні Всесвітні Гімназіади, чемпіонати світу серед учнів.

Ці заходи мають на меті не лише фізичний розвиток учнів, але й сприяють формуванню їхніх морально-вольових якостей, соціальної адаптації та позитивного іміджу України на міжнародній спортивній арені.

Інші напрями визначають інформаційне забезпечення: популяризація фізичної культури через медіа та освітні платформи; організаційно-структурне забезпечення: створення умов для ефективного управління фізичною культурою в школах; матеріально-технічне та фінансове забезпечення: оновлення спортивної інфраструктури. А також науково-методичне забезпечення: підтримка інноваційних методик викладання фізичної культури; медичне забезпечення: моніторинг фізичного стану учнів та розробка рекомендацій щодо корекції фізичного навантаження.

Ці напрями та заходи створюють базис для якісної реалізації фізичного виховання та спорту в сучасній освітній системі України.

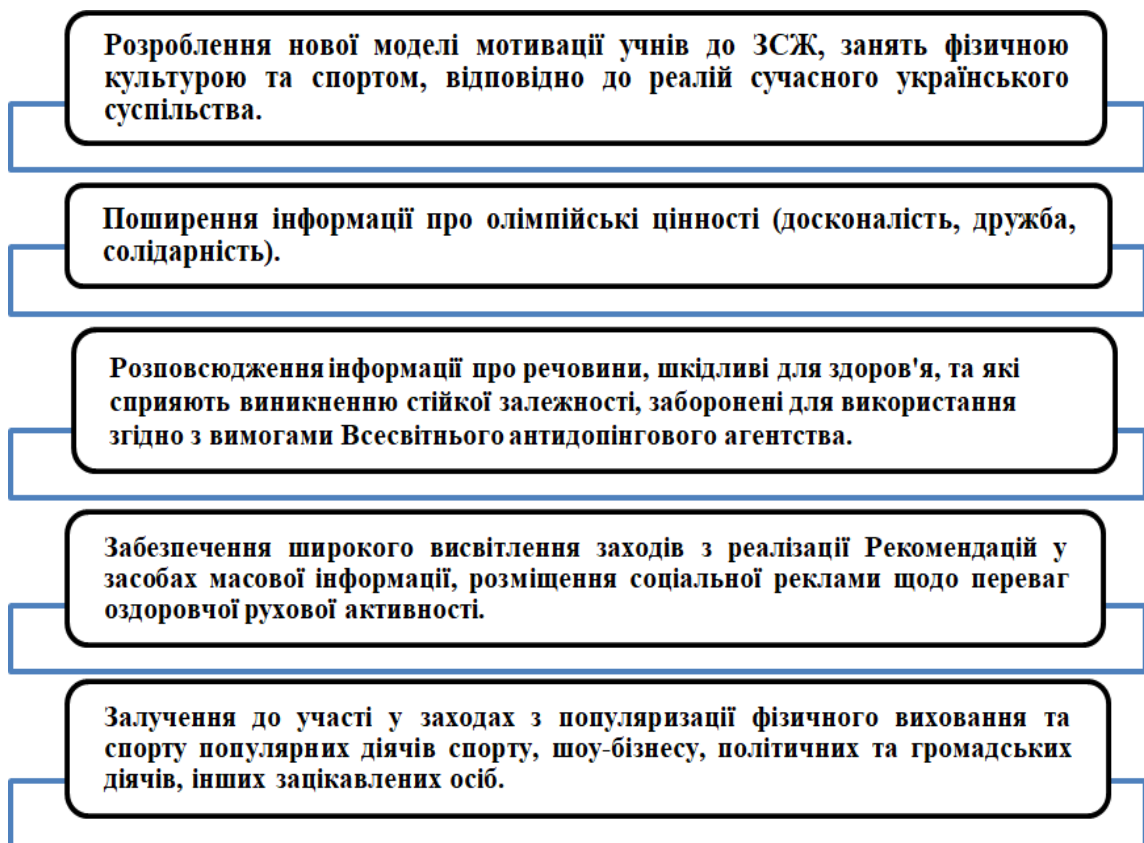

Рис. 1.2 Рекомендаційні позиції інформаційного напрямку «Рекомендації щодо стратегічного розвитку фізичного виховання та спортивної підготовки серед учнівської молоді на період до 2025 року»

Позиції інформаційного напрямку представлені на Рис.1.2

У сфері організаційно-структурного розвитку рекомендовано забезпечити ефективну співпрацю між Міністерством освіти і науки України (МОН) та

іншими ключовими суб'єктами, включаючи центральні органи виконавчої влади, регіональні підрозділи Комітету з фізичного виховання і спорту (КФВС) МОН, громадські організації, як-от «Українська федерація учнівського спорту», Національний олімпійський комітет України (НОК) та його регіональні відділення, спортивні федерації, клуби, бізнес-структури та інші зацікавлені сторони.

Також передбачено:

- модернізацію матеріально-технічної бази освітніх закладів;
- реконструкцію існуючих спортивних споруд і забезпечення їх ефективного функціонування;
- підтримку заходів, спрямованих на популяризацію фізичної культури та спорту серед учнівської молоді;
- стимулювання педагогів і закладів освіти за успіхи у розвитку фізичного виховання та спортивної підготовки;
- створення механізмів фінансування таких ініціатив за рахунок бюджетів різних рівнів.

У науково-методичному напрямі основний акцент зроблено на: підвищенні цифрової грамотності фахівців фізичного виховання, розвитку їхніх навичок роботи з інформаційно-комунікаційними технологіями; створенні інтернет-ресурсів для полегшення реєстрації на змагання, доступу до методичних матеріалів, формування звітності; вдосконаленні системи підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації педагогів і тренерів; розробці інноваційних методичних рекомендацій для проведення уроків, фізкультурно-оздоровчих заходів і занять удома.

Рекомендовано також створити умови для занять лікувальною фізкультурою (ЛФК) у закладах освіти, а також покращити медико-педагогічний контроль під час уроків фізичної культури [40].

Очікувані результати визначені наступним чином:

- створення нової мотиваційної моделі, яка заохочує учнів до занять фізичною культурою та спортом;

- сучасна інфраструктура, що сприяє фізичному вихованню та спортивній підготовці;
- система виявлення здібних учнів і створення умов для їхнього розвитку та участі у всеукраїнських і міжнародних змаганнях;
- збільшення кількості учасників спортивних і фізкультурних заходів;
- покращення фізичної підготовленості школярів;
- формування навичок здорового способу життя, які сприяють зміцненню здоров'я та успішній соціалізації [40].

Рекомендації до «Стратегії розвитку фізичного виховання та спорту серед учнівської молоді» визначили основні напрями модернізації фізичного виховання в школах України, спрямовані на підвищення його ефективності та актуальності.

Розглянемо впровадження освітніх стандартів як ключовий елемент реформи Нової української школи (НУШ). Основні принципи освітнього процесу в НУШ базуються на дитиноцентризмі та педагогіці партнерства, що акцентують увагу на співпраці між учнем і вчителем. У центрі навчального процесу знаходиться дитина з її індивідуальними особливостями, потребами та мотивацією до навчання.

Особливу увагу в НУШ приділено розвитку критичного мислення, самоповаги та впевненості в собі. Освітній процес спрямований на формування учнів, які не лише відтворюють інформацію, а й активно застосовують творчі та креативні підходи до здобуття знань.

Навчання в НУШ базується на використанні ситуативних завдань, які добираються з урахуванням теми, етапу уроку, змісту та рівня підготовки класу. Використовується комунікативно-діяльнісний підхід, який, з одного боку, сприяє взаємодії учнів та розвитку теоретичних і практичних навичок, а з іншого – формує здатність орієнтуватися у різноманітних видах діяльності.

Ігрові методи навчання займають значне місце в освітньому процесі, оскільки саме через гру діти вчаться взаємодіяти, приймати рішення,

розв'язувати суперечливі ситуації та знаходити спільну мову. Учні розвивають навички вигравати, гідно сприймати поразки та долати конфлікти.

Освітні стандарти, як частина реформи НУШ, – це рамкові документи, які визначають обов'язкові результати навчання. Вони поширюються на всі державні, комунальні та ліцензовані приватні заклади загальної середньої освіти.

Сучасні освітні стандарти включають:

- вимоги до компетентностей та результатів навчання учнів на відповідному рівні освіти;
- загальний обсяг навчального навантаження;
- інші компоненти, передбачені законодавством [11].

Державні стандарти описують вимоги до результатів навчання за освітніми галузями та визначають загальний обсяг навантаження, який розподіляється між роками навчання, освітніми компонентами (обов'язковими й вибірковими).

Вони розробляються для різних рівнів освіти: початкової, базової середньої та профільної середньої освіти. Це сприяє системному підходу до навчального процесу та забезпечує єдність освітнього середовища [11].

«Державний стандарт початкової освіти» (2018 р.), як важливий елемент довготривалої реформи «Нова українська школа» (НУШ), має на меті всебічний розвиток дитини. Основна увага приділяється розвитку її талантів, здібностей, формуванню компетентностей і наскрізних умінь із урахуванням вікових та індивідуальних особливостей. Стандарт спрямований на стимулювання самостійності, творчості та допитливості дітей.

Головна ідея НУШ та нового Стандарту полягає в компетентнісному підході до навчання, що включає інтеграцію знань, умінь, способів мислення, цінностей та інших якостей особистості. Компетентності, як зазначено в Законі України «Про освіту», визначають здатність людини успішно соціалізуватися, продовжувати навчання чи розвивати професійну діяльність.

Стандарт виділяє ключові ціннісні орієнтири, на основі яких реалізується його мета:

- унікальність і обдарованість кожної дитини: забезпечення рівного доступу до освіти, запобігання дискримінації.
- цінність дитинства: захист права дитини на навчання із дотриманням балансу між навчальним навантаженням і часом для рухової активності та творчості.
- радість пізнання: підтримка дослідницької та проєктної діяльності, що сприяє інтересу до навчання.
- розвиток вільної особистості: формування самостійності, критичного мислення, оптимізму та впевненості у собі.
- здоров'я та добробут: формування основ здорового способу життя [17].

Таким чином, НУШ формує принципово новий підхід до початкової освіти, який ґрунтується на визнанні унікальності кожної дитини, пріоритеті творчості та рухової активності, а також формуванні компетентностей, необхідних для її успішного майбутнього (див. Рис. 1.3).

Рис. 1.3 Ціннісні орієнтири на яких ґрунтується реалізація мети початкової освіти згідно Державного стандарту початкової освіти

До орієнтирів також можна віднести перетворення школи на безпечне середовище, де створюється атмосфера довіри і взаємоповаги, спрямована на

запобігання насильству та булінгу, а також надання допомоги та підтримки. Це також включає утвердження людської гідності через виховання чесності, відваги, наполегливості, доброти, здатності до співчуття та емпатії, справедливості, а також дотримання основних прав людини. Особливо важливими є соціально-національні та громадські цінності, такі як любов до рідної землі та української культури, шана до Української держави, а також формування активної громадянської позиції, сприяння розвитку громади та суспільства, а також збереження навколишнього середовища [17].

Державний стандарт початкової освіти є основним документом, що визначає принципи та підходи до навчання в початковій школі, встановлює вимоги до обов'язкових компетентностей та результатів навчання учнів і регулює загальний обсяг навчального навантаження [48].

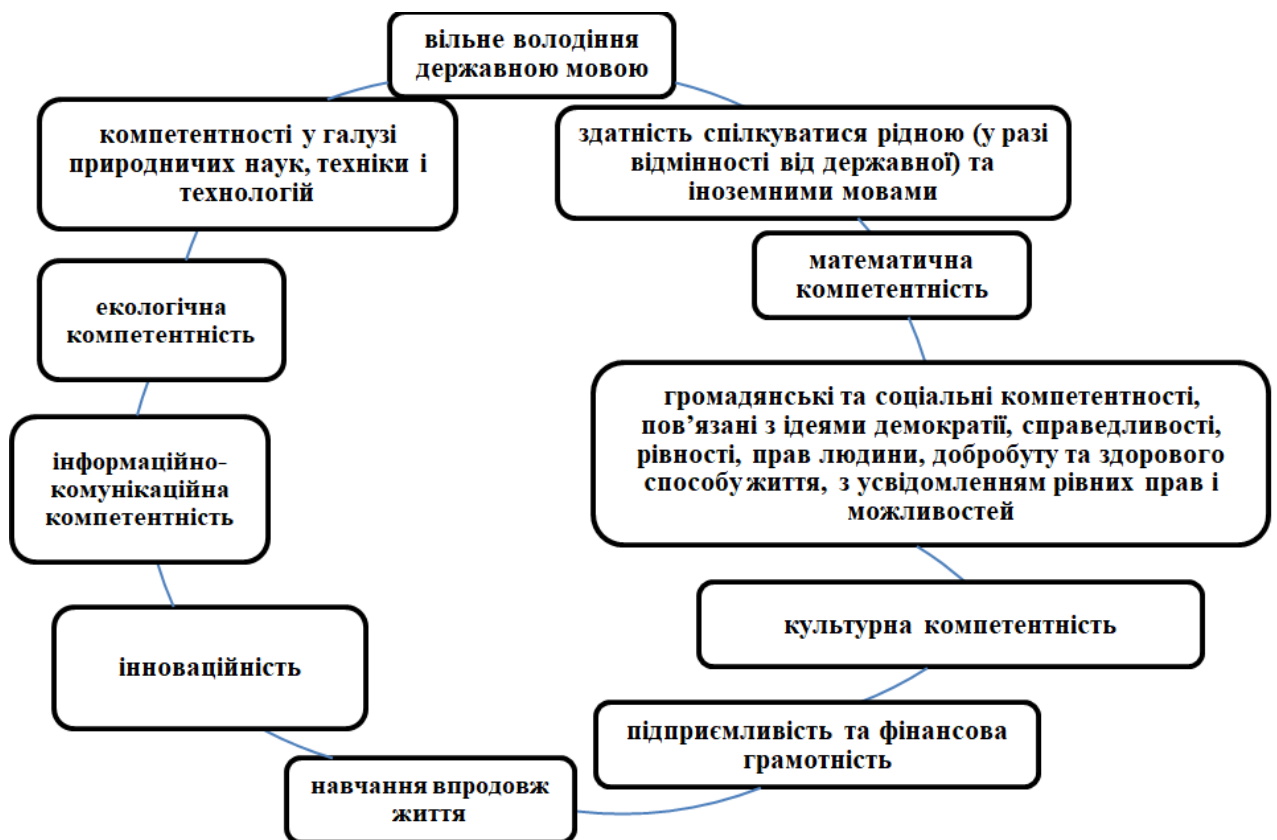

Рис. 1.4 Компетентності визначені Державними стандартами освіти

У стандартах, як початкової, так і базової освіти, передбачені компетентності, що відповідають вимогам тексту закону, оскільки ці документи ґрунтуються на його основних принципах (див. Рис. 1.4).

Виділено спільні вміння для всіх ключових компетентностей, серед яких: свідоме читання, вміння виразити свою думку усно та письмово, критично мислити, творчість, ініціативність, вміння логічно пояснювати свою позицію, керувати емоціями, оцінювати ризики, приймати рішення, вирішувати проблему та співпрацювати з іншими [14].

Згідно з положеннями Державних стандартів, вимоги до обов'язкових результатів навчання та компетентностей учнів поділено на 9 освітніх галузей, серед яких фізкультурна – ФІО (див. Рис. 1.5).

Рис. 1.5 Освітні галузі початкової / базової освіти згідно Державних стандартів освіти

Для кожної освітньої галузі визначено мету та загальні результати навчання учнів. Мета є загальним напрямом розвитку, у якому має рухатись учень, а загальні результати – це недеталізовані цілі, яких учень повинен досягти протягом певного періоду навчання. Саме на основі цих результатів формується система обов'язкових навчальних досягнень, що є основою для їх продовження на наступних рівнях освіти.

Метою фізкультурної галузі початкової освіти є «формування соціальних та інших ключових компетентностей, стійкої мотивації до занять фізичною культурою та спортом для забезпечення гармонійного фізичного розвитку,

підвищення функціональних можливостей організму, вдосконалення життєво необхідних рухових умінь та навичок» [50].

Для досягнення цієї мети учні початкової школи регулярно займаються фізкультурою та спортом, демонструють певні рухові навички та застосовують їх у повсякденному житті. Вони вміють підбирати фізичні вправи для покращення своєї фізичної підготовленості, розуміють значення фізичних вправ для здоров'я, емоційного задоволення, гартування характеру, самовираження та соціальної взаємодії. Важливим є також дотримання принципу «Fair play», знання правил безпечної та чесної гри, а також вміння боротися, вигравати і програвати.

Згідно з Додатком 11 до Державного стандарту початкової освіти, вимоги до обов'язкових результатів навчання учнів з фізичної культури поділено на три основні групи:

Заняття руховою активністю, фізкультурою та спортом, демонстрація рухових умінь і навичок, їх застосування в ситуаціях, що виникають в житті;

Вибір вправ, що впливають на рівень, підвищують фізичну підготовленість;

Дотримання правил чесної гри, вміння боротися, переживати перемогу і розуміти ситуацію поразки; усвідомлення ваги фізичних вправ для здоров'я, задоволення, гарту характеру, власне вираження та соціальної взаємодії [14].

Кожна група передбачає загальні результати навчання, які учень має досягти на певному етапі навчання, і є фундаментальним для подальшого розвитку на ступенях освіти (див. Таб. 1.1).

Так, учні 1-2 класів повинні освоїти основні рухи, такі як ходьба, біг, стрибки, вміння плавати та ковзати, а також виконувати вправи з предметами та без них. Учень 4 класу після завершення циклу навчання має вміти оцінювати власні вправи та виконання завдань іншими учнями, такими як друзі та однокласники.

За розробниками стандарту, учні 1-2 класів повинні не тільки виконувати вправи для ранкової гімнастики, але й розуміти їх суть, вміти підбирати та

комбінувати вправи для різних цілей. Важливо також, щоб учні вміли розрізняти та виконувати вправи для розвитку фізичних якостей, включаючи елементи різних видів спорту, а також брати участь у рухливих іграх та естафетах, в змагальних ситуаціях. У кінцевому етапі учні мають уміти підбирати інвентар для занять спортом та виконувати рухові дії як під час уроків, так і в дозвіллі.

Друга група включає вимоги щодо вибору фізичних вправ для покращення фізичної підготовленості. Учні повинні розуміти поняття «фізична підготовленість», «фізичний стан» і вміти контролювати ці показники, зокрема, за допомогою вимірювання частоти серцебиття та дихання.

Крім того, здійснювати аналіз та оцінку впливу та значення фізичного навантаження для здоров'я, регулювати інтенсивність навантаження.

Третя група об'єднала виховні та соціо-етичні вимоги. Тут важливим називаємо вміння виконувати різні соціальні ролі, взаємодіяти з однолітками та дорослими.

Ця група вимог окреслила як обов'язковий результат дотримується правил безпеки та чесної гри особисто та під час спільної з друзями рухової діяльності. Актуальним для сьогодення є виокремлення здатності розуміти і оцінювати себе, бачити свої можливості і обмеження, приймати себе зі своїми сильними і слабкими сторонами; розпізнавати у себе емоції, розуміти причини їх виникнення, наприклад не засмучуватись через поразку, сприймати її гідно. Отже, Державний стандарт початкової освіти виділив вимоги щодо результативності навчання здобувачів освіти з фізкультурної освітньої галузі (ФІО) в контексті загальних результатів (підпорядковані меті недеталізовані результати, яких має досягти учень у певний період навчання) та обов'язкових результатів, розділених на 3 групи.

Державний стандарт початкової освіти розглядає організацію освітнього процесу на інтегрованій основі із застосуванням діяльнісного підходу. У I навчальному циклі (1-2 класи) відповідно переважають ігрові методи, а у II (3-4

класи) пріоритетною визначена інтегровано-предметна основа). «Базовий навчальний план початкової освіти»

- окреслює загальний обсяг навчального навантаження на учнів;
- створює цілісну картину про зміст і структуру початкової освіти;
- встановлює співвідношення між освітніми галузями (в годинах);
- регулює межу тижневого та річного навантаження за освітніми галузями [14].

Державний стандарт початкової освіти запропонував п'ять варіантів Базового навчального плану, диференціація базована на мовних характеристиках (українська мова навчання; мови корінних народів, національних меншин).

Інтеграція різних освітніх галузей, часткова або повна, здійснюється на основі плану, що відображений у типових програмах та програмі конкретної школи (ЗЗСО). У цьому процесі кількість годин на вивчення кожної освітньої галузі розставляється так, щоб їх загальна кількість залишалася незмінною. Базовий навчальний план складається з інваріантного та варіативного складників. Порушенням цілісності початкової освіти й наступності із базовою визначається виключення із плану інваріантного складника, незалежно від власника або підпорядкування.

З огляду на індивідуальні освітні потреби учнів кожного ЗЗСО, варіативний складник базового навчального плану визначається навчальним закладом і відображається в його освітній програмі. Варіативність змісту початкової освіти забезпечується також шляхом введення резервного часу в освітній програмі, що сприяє задоволенню освітніх потреб учнів, вирівнюванню їх досягнень та розвитку наскрізних умінь.

Результати навчання учнів визначаються через:

формувальне оцінювання для відстеження особистісного розвитку учня і побудови його індивідуальної траєкторії;

підсумкове оцінювання, коли досягнення учнів співвідносяться з обов'язковими результатами навчання згідно з державним стандартом.

Таблиця 1.1

Вимоги до обов'язкових результатів навчання учнів 1-2 та 3-4 класів з фізкультурної освітньої галузі

Загальні результати навчання здобувачів освіти	Обов'язкові результати навчання здобувачів освіти 1-2 класи	Обов'язкові результати навчання здобувачів освіти 3-4 класи
<i>1. → Заняття руховою активністю, фізичною культурою та спортом; демонстрація рухових умінь та навичок, використання їх у різних життєвих ситуаціях</i>		
Виконує <u>життєво</u> необхідні рухові дії	1.1 виконує вправи на пересування (ходьба, біг, стрибки, лазіння, плавання, ковзання), виконує вправи з предметами та без них	1.1 виконує вправи на пересування (дотичні 1° циклу) з предметами та без них, оцінює власне виконання та виконання вправ іншими особами
Моделює рухову діяльність	1.2 розпізнає, добирає та виконує фізичні вправи для ранкової гімнастики; розрізняє, добирає та виконує фізичні вправи з різних видів спорту для розвитку фізичних якостей	1.2 розпізнає, добирає та виконує фізичні вправи для ранкової гімнастики, фізкультхвилинки та паузи; добирає інвентар, розрізняє та виконує вправи з різних видів спорту для розвитку фізичних якостей
Виконує фізичні вправи під час ігрової діяльності та змагань	1.3 виконує рухові дії під час рухливих ігор під керівництвом вчителя	1.3 виконує рухові дії у рухливих іграх під час занять у школі та дозвілля
<i>2. Вибір фізичних вправ для підвищення рівня фізичної підготовленості</i>		
Контролює свій фізичний стан	2.1 контролює своє самопочуття за підтримки дорослих у закладі освіти і поза його межами	2.1 володіє елементами самоконтролю у процесі виконання фізичних вправ
Аналізує, оцінює вплив <u>фізичного навантаження</u> на стан здоров'я	2.2 пояснює значення фізичних вправ для здоров'я людини	2.2 аналізує вплив позитивних та негативних факторів на стан здоров'я; оцінює своє самопочуття за ЧСС та частотою дихання
Добирає фізичні вправи для розвитку фізичних якостей та зміцнення здоров'я	2.3 обирає за допомогою вчителя та виконує вправи/ігри і елементи різних видів спорту для розвитку фізичних якостей	2.3 регулює інтенсивність навантаження (швидкість, тривалість, послідовність виконання фізичних вправ) відповідно до визначених завдань
<i>Дотримання правил безпечної і чесної гри, вміння боротися, вигравати і програвати; усвідомлення значення фізичних вправ для здоров'я, задоволення, гартування характеру, самовираження та соціальна взаємодія</i>		
Виконує різні соціальні ролі	3.1 виконує різні ролі під час рухливих ігор, забав, обрядів та інших форм рухової діяльності	3.1 ефективно взаємодіє з однолітками для досягнення спільних командних цілей
Дотримується безпечної поведінки	3.2 дотримується правил безпеки особисто та під час спільної з друзями рухової діяльності	3.2 дотримується правил безпеки під час рухової діяльності в ЗЗСО та за його межами, пояснює значення цих правил та їх наслідки
Дотримується етичних норм у руховій діяльності	3.3 дотримується правил чесної гри під час рухової діяльності; не засмучується через поразку	3.3 дотримується правил чесної гри; прагне виграти, не засмучується через поразку і сприймає її гідно

У Державному стандарті початкової освіти встановлено гранично допустиме навчальне навантаження для учнів (тижневе і річне), при цьому уроки фізичної культури не враховуються в цьому навантаженні.

Щодо стандарту базової середньої освіти (2020), то тут не поділяються окремі предмети, а виділяються освітні галузі, що сприяють розвитку всіх засадничих компетентностей і вмінь учнів після завершення строку адаптації (5-6 класи) і базового навчання (7-9 класи). У цьому стандарті, як і в стандарті початкової освіти, виокремлено 11 ключових компетентностей, серед яких важливу роль відіграє галузь фізичної культури.

Метою фізкультурної освітньої галузі є забезпечення гармонійного фізичного розвитку учня, зростання його функціоналу, вдосконалення рухових навичок і формування сталої мотивації до активності у русі.

Базовий навчальний план для базової середньої освіти також визначає загальний обсяг навчального навантаження, його розподіл між роками навчання, освітніми галузями, обов'язковими та вибірковими освітніми компонентами (див. Таб. 1.2).

Таблиця 1.2

Кількість годин на рік передбачених на освітню галузь «Фізична культура» для 5-9 класів, зокрема ЗЗСО

Назва освітньої галузі	Кількість годин на рік			
	заклади загальної середньої освіти		спеціальні заклади загальної середньої освіти та спеціальних класів	
	5–6 класи	7–9 класи	5–6 класи	7–9 класи
Фізична культура	210	315	210	315

Аналіз таблиці показує, що для 5-6 класів усіх закладів загальної середньої освіти передбачено 210 годин на рік для фізичної культури (3 години на тиждень), для 7-9 класів – 315 годин (3 години на тиждень), тобто по 105 годин щорічно. Така сама кількість годин встановлена для початкових класів – 105 годин на рік. Важливо зауважити, що ці години не враховуються при

визначенні гранично допустимого навчального навантаження учнів, проте їх організація повинна бути обов'язково фінансована.

Державним стандартом передбачено, що учні повинні отримати базові знання в ФІО (освітній галузі) у таких напрямках: ЗСЖ, безпека під час занять фізичними вправами, техніко-тактична підготовка, історія фізичної культури, а також формування особистості через фізичний гарт.

Очікується, що на основі отриманих знань учні набудуть таких вмінь і навичок:

- формування психо-соціальної сфери особистості під час фізичного виховання;
- систематичні заняття руховою активністю, освоєння техніки фізичних вправ;
- усвідомлення ролі фізичної активності для збереження здоров'я та задоволення.

Рис. 1.6 Базові знання освітньої галузі фізичної культури, вміння та навички, передбачені Державним стандартом базової середньої освіти

Документ, окрім трьох груп споріднених результатів навчання, також містить загальні результати, через які реалізується компетентнісний потенціал галузі. Зокрема, це 1.1. виокремлення цілі систематичної рухової діяльності. Держстандартом передбачено обов'язковість систематичних занять фізичними вправами учнями для досягнення мети, яка визначається вчителем або самостійно. Оцінювання результатів засноване на рівні сформованості таких знань, умінь та навичок, які представлені в таблиці 1.3.

Варто зазначити, що для прикладу ми наводимо конкретні результати для 5 класу.

Таблиця 1.3.

Загальні результати 1 групи «Формування психічної та соціально-психологічної сфер особистості засобами фізичного виховання»

	Загальні результати	Орієнтири для оцінювання результатів навчання
Формування психічної та соціально-психологічної сфер особистості засобами фізичного виховання	1.1. Визначення мети систематичної рухової діяльності	• пояснення мети виконання фізичних вправ, визначення завдання за допомогою вчителя; • систематичне виконання відповідних фізичних вправ для вирішення завдань фізичного виховання; • пояснення цінності досягнення мети засобами фізичної культури.
	1.2. Формування вольових якостей у процесі виконання фізичних вправ.	• виконання довготривалих фізичних вправ; • подолання страху під час виконання певних фізичних вправ за підтримки вчителя; • пояснення, як переборювання окремих негативних емоцій, відчуттів, що виникають у процесі виконання фізичних вправ, допомагає формувати вольові якості; • пояснення, що виявлення помилок та робота над ними допомагають розвивати власні вольові якості.
	1.3. Розвиток своїх когнітивних властивостей у процесі фізичного виховання.	• концентрація, довільне переключення уваги, підтримка її стійкості для реалізації завдань фізичного виховання (за вказівками вчителя та самостійно); • участь у рухливих та спортивних іграх, виконання фізичних вправ (зокрема ідеомоторних, завдань для активізації та підтримання стійкості уваги); • аналіз та оцінка правильності виконання фізичних вправ; • пояснення результатів виконання рухових (інтелектуальних) дій; • нестандартне вирішення рухових та інших завдань.
	1.4. Виконання різних соціальних ролей під час взаємодії у процесі спортивно-ігрової діяльності.	• наведення прикладів переваг взаємодії у процесі рухової (спортивно-ігрової діяльності); • розрізнення ролей та завдань учасників команди; • визначення своєї ролі і завдань для підсилення командної взаємодії на основі аналізу власних сильних сторін.
	1.5. Дотримання етичних норм у руховій діяльності.	• пояснення важливості правил "чесної гри" стосовно себе та інших під час виконання фізичних вправ, у спортивно-ігровій та змагальній діяльності; • дотримання етичних норм у процесі виконання фізичних вправ, спортивно-ігрової та змагальної діяльності.

Конкретними результатами навчання учнів є виконання фізичних вправ, що вимагають вольових зусиль, а також усвідомлення того, що робота над помилками сприяє розвитку вольових якостей (1.2). У контексті розвитку когнітивних властивостей, конкретним результатом є покращення довільної уваги та мисленнєвих процесів за допомогою фізичного виховання (1.3).

Загальна мета 1.4 полягає у прояві різних соціальних статусів \ ролей в спільній грі, вправі, тренуванні, змаганні тощо. Це зокрема означає, що учні повинні вміти обґрунтувати користь співпраці учасників під час рухової діяльності, підтримувати команду і допомагати одноліткам виконувати завдання.

Держстандартом передбачено, що учні повинні ознайомитися з правилами «чесної гри» і дотримуватися їх під час фізичних вправ, у спортивно-ігрових та змагальних діяльностях.

У групі, що виписує систему занять та володіння технічним елементами вправ компетентнісні можливості проявляються через три підгрупи загальних результатів навчання, що продемонстровані в таблиці 1.4.

Таблиця 1.4

Особливості оцінювання 2 групи загальних результатів

	Загальні результати	Орієнтири для оцінювання результатів навчання
Систематичні заняття фізичними вправами, володіння технікою фізичних вправ	2.1 Демонстрація техніки фізичних вправ.	- розповідь про техніку виконання фізичних вправ; - демонстрація основних технік фізичних вправ; - дотримання техніки рухової дії у стандартних умовах.
	2.2 Моделювання рухової діяльності.	- обґрунтування підбору засобів за завданням учителя; - пропонування ефективного способу виконання фізичних вправ за раніше відомими методами.
	2.3. Виконання фізичних вправ під час ігрової та змагальної діяльності.	- виконання рухових дій в рухливих/спортивних іграх та естафетах, змагальній діяльності; - застосування нової для себе інформації, зокрема щодо правил, у процесі спортивно-ігрової діяльності; - пояснення необхідності дотримання правил спортивних ігор, естафет, спортивних змагань.

Це показ, моделювання рухової активності та виконання фізичних вправ під час ігрової та змагальної діяльності. Прогрес у навчанні визначається тим,

наскільки учні спроможні показати володіння технікою визначених фізичних вправ на рівні рухових умінь у конкретних видах діяльності.

Якщо розглядати орієнтири для оцінювання результатів навчання підгрупи 2.2 «моделювання рухової діяльності», то важливо зазначити, що учні повинні вміти підбирати вправи, розробляти комплекси фізичних вправ і вибирати оптимальний спосіб їх виконання, що може здійснюватися за допомогою вчителя або самостійно.

Навчальний прогрес також характеризується участю учнів у рухливих та спортивних іграх, естафетах. Обов'язковою умовою є дотримання правил, іноді за спрощеними умовами.

Компетентнісний потенціал третьої групи загальних результатів «усвідомлення значення фізичної/рухової активності для підтримки здоров'я та задоволення у процесі фізичного виховання» реалізується через такі загальні результати навчання:

- знання про фізичну культуру та спорт;
- контроль за власним фізичним станом;
- регулювання власного психоемоційного стану;
- формування ЗСЖ;
- дотримання правил безпеки під час будь якої діяльності.

Передбачається, що учні опанують аналіз фактів і подій у сфері фізичної культури та спорту, використовуючи медійну інформацію, власний досвід та досвід відомих осіб.

Орієнтирами для оцінювання результатів навчання є не лише наявність, а й повна сформованість системи знань, умінь та навичок. Це включає знання про досягнення українських спортсменів на Олімпійських і Параолімпійських іграх, чемпіонатах світу та Європи, інших міжнародних змаганнях; загальну історію Олімпійського руху; аналіз інформації за завданням учителів; пояснення, коментування і наведення прикладів фактів та інформації; аналіз власних дій, визначення власних і чужих помилок з припущенням щодо причин їх виникнення; обґрунтування власної здоров'язберезувальної позиції.

Самоконтроль за фізичним станом під час рухової діяльності (3.2). Учні повинні опанувати навички самотійного моніторингу свого фізичного стану та методи визначення його об'єктивних показників. Критерії оцінки досягнень включають формування таких знань, умінь та навичок:

- опис власного фізичного стану на основі суб'єктивних відчуттів;
- розпізнавання ознак втоми, спричиненої фізичними навантаженнями;
- визначення об'єктивних показників свого фізичного стану.

Щодо управління психоемоційним станом під час фізичної активності, очікуваними результатами є здатність учнів аналізувати свої емоції, як позитивні, так і негативні, а також визначати причини їх виникнення під час виконання фізичних вправ. Критерії оцінки включають:

- розуміння власних емоцій, їх вплив на здоров'я, результативність рухової діяльності;
- визначення ознак хорошого / поганого настрою на уроці / тренуванні;
- вибір та виконання вправ для покращення емоційного стану;
- здатність до рефлексії щодо емоційного стану під час занять фізичними вправами;
- позитивний вплив на емоційний стан інших і здатність протидіяти негативним емоціям у колективі.

3.4. Здоровий спосіб життя через фізкультурно-оздоровчу діяльність. Згідно з державним стандартом, учні залучаються до різних форм фізкультурно-оздоровчої діяльності, що сприяють підтримці здорового способу життя. Критерії оцінки результатів навчання включають формування таких знань, умінь та навичок:

- розуміння впливу фізкультурно-оздоровчої діяльності на спосіб життя та здоров'я;

- освоєння техніки фізичних вправ, спрямованих на профілактику та корекцію порушень постави;
- використання вправ для профілактики та корекції статичної плоскостопості;
- усвідомлення значення загартування для здоров'я та знання правил його проведення різними способами;
- практичне застосування різних способів загартування організму під керівництвом учителя чи фахівця.

3.5. Дотримання правил безпеки під час фізкультурно-оздоровчої діяльності. Учні вивчають правила безпечної поведінки та демонструють їх дотримання під час виконання фізичних вправ. Критерії оцінки результатів навчання включають:

- розуміння важливості дотримання правил безпеки під час виконання фізичних вправ;
- здатність пояснити наслідки недотримання цих правил.

1.3 Генеза розвитку програм з фізичної культури в школах незалежної України

Програмне забезпечення цієї дисципліни пройшло значний шлях розвитку. Перша українська «Програма з фізичної культури для загальноосвітніх шкіл» (1992 р.) була розроблена творчою групою з фізичного виховання учнівської молоді під керівництвом А. Комар [6]. Одним із важливих аспектів програми 1992 р. стало врахування сенситивних періодів розвитку фізичних якостей учнів та впровадження принципу пріоритетного і варіативного використання засобів фізичної культури. Це дозволило вчителям фізичної культури враховувати умови та особливості контингенту, самостійно визначати дозування навантаження і творчо планувати навчальний матеріал.

Наступною стала українськомовна Комплексна програма «Фізична культура» для 1-11 класів середньої загальноосвітньої школи (1993 р.), яка замінила програму 1992 р. Причиною заміни стала низька кількість примірників – лише 1500, а також неврахування негативного впливу радіоактивного забруднення після Чорнобильської катастрофи [51]. Програма була розроблена відповідно до вимог Державної національної програми «Освіта» («Україна ХХІ століття») і мала на меті значне оновлення змісту навчальних програм, зокрема й з фізичної культури, а також створення нових навчально-методичних посібників і підручників.

Аналіз фізичної підготовленості учнів шкіл України того часу сприяв створенню «Державних тестів і нормативів оцінки фізичної підготовленості населення України» [там само]. Оцінка чинної програми «Фізична культура» для 1-11 класів стимулювала розробку «Концептуальних засад подальшого розвитку фізичної культури і спорту в Україні», затвердження «Концепції фізичного виховання в системі освіти» [26, с. 2-7], а також «Цільової комплексної програми «Фізичне виховання – здоров'я нації» (1998 р.) та нової навчальної програми для загальноосвітніх закладів «Фізична культура» для 1-11 класів [26], що базувалися на основі «Державних вимог до навчальних програм з фізичного виховання в системі освіти» (1998 р.).

Однією з причин «загальнонаціональної катастрофи» у стані фізичного розвитку і здоров'я більшості школярів була відсутність мінімального розподілу годин на фізичну культуру, а також незадовільне врахування потреби учнівської молоді у фізичній активності, як це було зазначено в «Законі про загальну середню освіту» 1999 р. (що втратив чинність у 2020 р.).

В. Столітенко та А. Попов розпочали ініціативу щодо введення третього уроку фізичної культури в загальноосвітніх школах, зокрема уроку з елементами футболу [26, с. 125]. Для вирішення цієї проблеми був підписаний договір між Міністерством освіти і науки України та Федерацією футболу України про офіційне введення уроків футболу в школах (2001 р.). Також була розроблена навчальна програма «Основи здоров'я і фізична культура» для 1-11

класів з поглибленим вивченням футболу (2001 р.) та розпочато роботу над проектом державного стандарту освітньої галузі «Фізичне виховання» [51, с. 377].

Основним принципом програми стало диференційоване застосування засобів фізичної культури на уроках для учнів різної статі та віку, з урахуванням їхнього здоров'я, фізичного розвитку та підготовленості. Навчальний матеріал передбачав три і більше уроків на тиждень, з яких один обов'язково був урок фізичної культури з елементами футболу для всіх учнів. Програма включала 34 години на рік для вивчення теоретичних аспектів, фізичної, технічної та тактичної підготовки, виконання домашніх завдань і складання контрольних нормативів та тестів. Уроки фізичної культури з елементами футболу проводили як на свіжому повітрі з необхідним обладнанням, так і в спортивних залах із дотриманням вимог безпеки для запобігання травмам.

Важливою рисою програми стало варіювання кількості годин для кожного розділу та врахування регіональних умов проведення уроків фізичної культури з елементами футболу [там само]. Навчальний матеріал був розрахований на три або більше уроків на тиждень, з яких один обов'язково був присвячений футболу (34 години на рік).

Ефективність впровадження програми, організація фізичного виховання в кожній школі та результати кожного учня оцінювалися за допомогою орієнтовних комплексних тестів оцінки фізичної підготовленості — шести вправ протягом року та шести наприкінці навчального року для учнів основної групи здоров'я, а також атестації навчальних досягнень учнів у системі загальної середньої освіти [31].

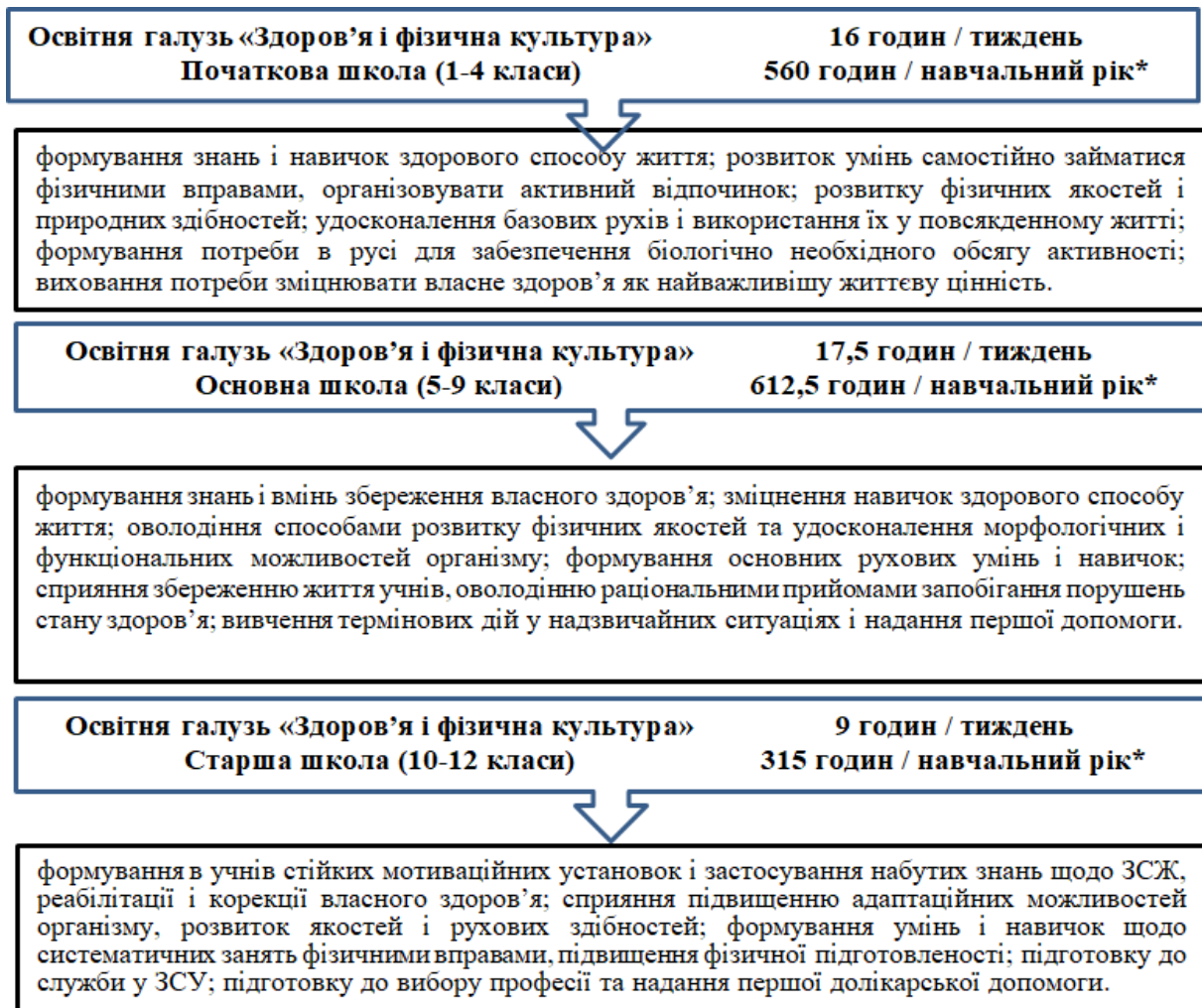

Рис.1.7 Зміст освітньої галузі «Здоров'я і фізична культура»

Аналіз програмного забезпечення практичного змісту фізичного виховання, проведений українськими фахівцями, показує, що значний вплив на його розвиток мав Державний стандарт базової і повної загальної середньої освіти (2004 р.) [13]. Основними проявами цього впливу стали: визначення вимог до освіченості учнів і випускників шкіл, гарантії держави щодо досягнення результатів у навчальному процесі, а також виокремлення Базового навчального плану, характеристика інваріантної та варіативної складових змісту освіти [13, с. 149].

Одним з важливих досягнень цього впливу стало акцентування уваги на навчанні українськознавчої спрямованості, яке реалізовувалося через народні ігри, загартувальні традиції, розваги та свята фізкультурного напрямку; освітню галузь «Здоров'я і фізична культура», Базовий навчальний план, а також

навчальні програми з фізичної культури, підручники та навчально-методичні посібники, видані українською мовою [15, с. 149-158].

Вимоги до рівня підготовки учнів були подані у семи освітніх галузях як логічне продовження змісту відповідних розділів Держстандарту початкової освіти. Зміст освітньої галузі «Здоров'я і фізична культура» та погодинний розподіл можна побачити на рис. 1.7 [42, с. 149-158].

Зміст освітньої галузі «Здоров'я і фізична культура» реалізується в рамках навчальних предметів «Основи здоров'я» та «Фізична культура», які забезпечені відповідними навчальними програмами, підручниками та навчально-методичними посібниками.

Рис.1.8 Напрями реалізації цілей «Фізична культура» 1–4 класи.»
Програма для медичних груп загальноосвітніх навчальних закладів,
(2006 р.)

Аспекти реалізації розвивальних та оздоровчих цілі представлені на рис. 1.8.

У той час зміст освітньої галузі «Здоров'я і фізична культура» реалізовувався через три основні напрямки: «Фізичне здоров'я людини», «Духовне здоров'я людини» та «Соціальне здоров'я людини». При цьому години занять фізичною культурою не враховувалися при розрахунку максимально допустимого навантаження на учнів загальної середньої освіти.

Державний стандарт 2004 року передбачав профільне навчання з «Фізичної культури» в старшій школі, диференціюючи зміст освіти та вимоги до рівня засвоєння на 2-3 рівні: обов'язковий рівень за стандартом, профільний – за навчальними програмами, затвердженими МОН України, та академічний рівень, що був тісно пов'язаний з предметами спортивного профілю, такими як «Основи здоров'я». Для учнів, які не обрали спортивну спеціалізацію, навчання організовувалося за стандартною програмою з фізичної культури для старшої школи. Інваріантна частина забезпечувала єдині вимоги до підготовки учнів в усіх школах, а варіативна частина дозволяла індивідуалізувати зміст освіти в спеціалізованих закладах, таких як гімназії та ліцеї, з можливістю перерозподілу до 15% навчального часу між галузями [там само, с. 154].

Важливим кроком у формуванні нового змісту фізичної культури стала розробка навчальних програм для початкової, основної та старшої школи, що були спрямовані на забезпечення ефективності переходу до 12-річної системи навчання. Ці програми поступово замінили попередні, включаючи нову програму «Фізична культура» для 1–4 класів. Програму для основної та спеціальних медичних груп загальноосвітніх навчальних закладів розробили М. Зубалій, В. Дерев'янка, О. Лакіза та інші [51]. Основною метою предмета за цією програмою було збереження та зміцнення здоров'я учнів, розвиток фізичних, соціальних, психічних і духовних якостей, формування природних рухових здібностей та підвищення рівня фізичної підготовленості в умовах змінного середовища.

Програма визначала кілька основних цілей: навчальні, розвивальні, оздоровчі, пізнавальні та виховні, а також напрямки їх реалізації. Навчальні цілі досягалися через вивчення різноманітних ігор, видів спорту та основ техніки,

таких як легка атлетика, гімнастика, лижі, туризм і плавання, виконання загальнорозвиваючих і танцювальних вправ, а також навчання основам здорового способу життя, техніки безпеки, особистої гігієни, загартування організму і підвищення працездатності.

Пізнавальні цілі, згідно з планом розробників, повинні реалізовуватися через розширення та розвиток світогляду учнів, ознайомлення з основами фізичної активності, масового спорту, здорового способу життя та українських народних виховних традицій, а також знайомство з видатними українськими вченими, тренерами, спортсменами, командами та їх досягненнями. Виховні цілі орієнтовані на формування у школярів 1-4 класів інтересу і звички до регулярних занять фізичною активністю, захоплення українськими народними іграми, олімпійськими та національними видами спорту, бережливого ставлення до здоров'я, розвитку фізичних якостей і рухових здібностей, а також виховання морально-вольових та психологічних рис особистості.

Основними темами для учнів початкової школи були рухливі й народні ігри, гімнастика, легка атлетика, спортивні ігри, плавання, туризм, кросова, лижна та ковзанярська підготовка, а також знання з фізичної культури, основ здорового способу життя, гігієни та техніки безпеки. Зміст предмета «Фізична культура» був інтегрований з хореографією та естетикою, а також здійснювалися міжпредметні зв'язки з анатомією, фізіологією, біологією, музикою та іншими дисциплінами. Учні вивчали основи особистої гігієни та організації самостійних занять поза школою.

Особливістю програми з фізичної культури 2006 року було те, що кількість годин на окремі розділи не була чітко визначена. Вчителям було рекомендовано надавати перевагу практичному навчанню, з урахуванням місцевих умов, таких як місця для проведення уроків або традиційні види активності. У результаті цього, вчителі мали можливість коригувати кількість годин на вивчення певних тем, змінюючи їх обсяг до 20% від загальної кількості годин.

Ще однією важливою особливістю стало те, що програма з фізичної культури для старших класів передбачала введення окремих уроків для хлопців і дівчат у 10-12 класах та можливість розділення уроків для учнів 5-9 класів, якщо дозволяли умови. Ця програма також дозволяла розробку регіональних навчальних планів, що узгоджувалися з місцевими органами освіти.

В 2005 році була створена програма для спортивних профілів старшої школи, яка враховувала нові вимоги закону і стандартів освіти. Програма передбачала спеціалізовану підготовку в обраних видах спорту та інноваційні методи навчання, орієнтуючи учнів на їхні здібності та спортивні інтереси. Важливою частиною програми стало використання міжпредметних зв'язків з іншими дисциплінами.

Програма для 10-12 класів включала обов'язкові та змінні модулі, які забезпечували загальну фізичну підготовку та спеціалізацію за вибором учнів. Остання програма, яка була впроваджена в 2009 році, наголошувала на варіативності і самостійному формуванні навчальних модулів, враховуючи інтереси та потреби учнів. Вона також акцентувала важливість домашніх завдань і самостійних занять для підтримки фізичної активності учнів.

Програма 2012 року для учнів 5-9 класів включала нові модулі, такі як аквааеробіка, аеробіка, гирьовий спорт і хортинг. Вона також чітко визначала навчальні нормативи, диференційовані за рівнями компетентності.

РОЗДІЛ 2

МЕТОДИ ТА ОРГАНІЗАЦІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ

2.1 Методи дослідження

Задля реалізації мети та завдань дослідження застосовано комплекс **методів**. *Теоретичні* – загальнонаукові (аналіз, синтез, систематизація, класифікація, узагальнення тощо); *конкретно-наукові*: *історіографічного аналізу* (уможливив систематизацію та класифікацію джерельної бази); *проблемно-хронологічний* метод (використаний для з'ясування генези програмного забезпечення шкільного фізичного виховання в часі); *історико-структурний* метод (створив умови для розробки структури дослідження); *історико-генетичний* метод (дав можливість встановити риси, функції і зміни в програмах з фізичного виховання в процесі його історичного поступу); *логіко-системний аналіз* нормативних документів, наукових публікацій (забезпечив логіку наукового дослідження з метою збирання й підготовки фактологічного матеріалу, процедури постановки та вирішення завдань, отримання результатів); *емпіричні методи* – для аналітики нормативно-правової та програмно-методичної документації, знаково-символічного визначення результатів дослідження в рисунках і таблицях та їх узагальнення.

Застосування окреслених методів забезпечило реалізацію визначених завдань, проведення комплексу дослідницьких операцій, формулювання теоретичних положень та висновків.

Опрацювання джерел дало змогу розподілити їх на три групи: 1) джерела нормативно-правового спрямування, які регламентували зміст і структуру системи фізичного виховання в закладах загальної середньої освіти України;

Друга група охопила документи програмно-методичного забезпечення організації фізкультурної освітньої галузі в закладах освіти, які ілюстрували розвиток спеціалізованих програм, а також методики та практики шкільного

фізичного виховання і спорту.

Проаналізовано:

- «Програму з фізичної культури для загальноосвітніх шкіл» (1992 р.), «Комплексні програми середньої загальноосвітньої школи. Фізична культура. 1-11 класи» (1993 р.),
- навчальн програму для загальноосвітніх навчальних закладів «Фізична культура» для 1-11 класів (1998 р.),
- «Основи здоров'я і фізична культура» (М. Зубалій, В. і Є. Столітенко, 2001 р.),
- Навчальну програму «Фізична культура» для 5-12 класів загальноосвітніх навчальних закладів (2004 р.),
- «Фізична культура» 1–4 класи. Програму для основної та спеціальної медичних груп загальноосвітніх навчальних закладів» (2006 р.),
- Програму для 10-12 класів загальноосвітніх навчальних закладів зі спортивного профілю (2005 р.),
- Навчальну програму з фізичної культури для загальноосвітніх навчальних закладів. 5–9 класи (2006 р.),
- програму для 5-9 класів загальноосвітніх навчальних закладів (2009 р.),
- Навчальну програму з фізичної культури для загальноосвітніх навчальних закладів 5–9 класи (2012 р.)
- «Типові освітні програми» для 1-3 та 3-4 класів (О. Савченко, 2022 р.);
- «Типову освітню програму. 1-2 та 3-4 класів (Р. Шиян, 2022 р.);
- модельні навчальні програми з фізичної культури «Фізична культура. 5-6 класи» для закладів загальної середньої освіти (2021 р.);
- «Фізична культура. 7-9 класи» для закладів загальної середньої освіти (2023 р.);
- модельну навчальну програму «Фізична культура. 5-9 класи» для закладів загальної середньої освіти» (2024 р.).

Аналіз фахових джерел засвідчує існування власної, української науково-

методичної платформи теорії й практики фізичного виховання учнівської молоді, зокрема

До третьої групи відносимо інтерпретаційні джерела науково-теоретичного характеру, присвячені проблемі теорії та практики фізичного виховання учнів й окреслюють питання освітньої реформи «Нова українська школа», організації різних форм фізкультурно-оздоровчої роботи в школах, специфіки впровадження Типових освітніх програм для початкової школи, модельної програми для базової школи тощо.

2.2 Організація дослідження

Дослідження проводилось з грудня 2023 по листопад 2024 рр.

Першим етапом (грудень 2023 – лютий 2024 рр.) став період теоретичного аналізу науково-методичної літератури та узагальнення отриманого матеріалу. Саме в цей період був здійснений аналіз, синтез, систематизація, класифікація, узагальнення джерельної бази, сформований вступ роботи, виокремленні мета, завдання дослідження тощо. Крім того, на першому етапі був проведений опис історіографії проблеми, проведено систематизацію та класифікацію джерел. Встановлено нормативно-правові основи забезпечення фізкультурної освітньої галузі в закладах загальної середньої освіти сьогодення, виокремлено генезу розвитку програм з фізичної культури в школах часів незалежності.

На другому етапі дослідження (березень – липень 2023 р.) вивчено та проаналізовано аспекти реалізації програмового забезпечення фізкультурної освітньої галузі в початковій школі, виокремлено особливості її програмового забезпечення в базовій середній школі. Вивчення дало можливість встановити риси, функції і зміни в програмах з фізичного виховання в процесі його історичного поступу.

На третьому етапі дослідження (серпень – вересень 2024 р.) було проведено аналітику нормативно-правової та програмно-методичної документації, знаково-символічного визначення результатів дослідження в рисунках і таблицях та їх узагальнення, зроблені висновки про історико-педагогічні засади розвитку програмового забезпечення фізкультурної освітньої галузі в сучасній школі, виділено продуктивні тенденції та окреслено перспективні напрями оптимізації навчальних програм з фізичної культури. Результати дослідження було оформлено та оприлюднено на попередньому та основному захисті магістерської роботи.

РОЗДІЛ 3

ОСОБЛИВОСТІ ПРОГРАМОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІЗКУЛЬТУРНОЇ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ В НОВІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ШКОЛІ

3.1 Реалізація фізкультурної освітньої галузі в початковій школі – Типові програми

Метою початкової освіти є всебічний розвиток дитини, включаючи розвиток її талантів, здібностей і компетентностей, з урахуванням вікових та індивідуальних психофізіологічних особливостей і потреб. Також важливою є формування цінностей, розвиток самостійності, творчості та допитливості.

Метою фізкультурної освітньої галузі є формування у здобувачів освіти соціальних і ключових компетентностей, стійкої мотивації до занять фізичною культурою і спортом, сприяння гармонійному фізичному розвитку, підвищенню функціональних можливостей організму, вдосконаленню життєво необхідних рухових умінь та навичок.

Здобувач освіти:

- регулярно займається фізичною активністю та спортом, демонструє вміння та навички й використовує їх у повсякденному житті;
- обирає вправи для підвищення фізичної підготовленості;
- дотримується правил безпечної та чесної гри, вміє перемогати і програвати; розуміє значення фізичних вправ для здоров'я, емоційного задоволення, загартування характеру, самовираження і соціальної взаємодії.

Реалізація фізкультурної освітньої галузі в початковій школі здійснюється за допомогою Типових освітніх програм для 1-2 та 3-4 класів, розроблених під керівництвом О. Савченко (2022 р.) та Р. Шияна (2022 р.).

Аналізуючи ці програми, можна виділити мету фізкультурної освітньої галузі, головні завдання, змістовні лінії та предмет навчання.

У програмі Р. Шияна основною метою є формування в учнів стійкої мотивації до фізкультури та спорту, розвитку життєво необхідних рухових

умінь для збереження здоров'я та розширення функціональних можливостей організму.

У пояснювальній записці до програми О. Савченко наголошується на всебічному фізичному розвитку учнів за допомогою фізкультурної та ігрової діяльності, формуванні ключових фізкультурних компетентностей та патріотичного ставлення до фізичної культури, спорту та здорового способу життя.

Основні завдання фізкультурної освіти в програмі Р. Шияна включають:

- розширення рухового досвіду, вдосконалення необхідних навичок і вмінь, використання їх у повсякденному та ігровому житті;
- розвиток фізичних якостей та природних здібностей для зміцнення здоров'я;
- формування уявлень про фізичну культуру, її роль у збереженні здоров'я;
- формування основ здорового способу життя та поліпшення фізичного і психоемоційного стану;
- розвиток практичних навичок самостійних занять фізичними вправами та активного відпочинку;
- розвиток комунікативних умінь під час фізкультури;
- формування морально-вольових якостей і позитивного ставлення до спорту;
- усвідомлення важливості фізичної активності та Олімпійського руху для самоповаги, впевненості та досягнення успіху;
- збільшення обсягу рухової активності, що приносить радість дитині;
- розвиток творчих здібностей засобами фізичної культури.

У пояснювальній записці до програми О. Савченко акцентується увага на всебічному фізичному розвитку учнів через фізкультурну та ігрову діяльність, формуванні основних фізкультурних компетентностей та патріотичного ставлення до фізичної культури, спорту й здорового способу життя.

Основні завдання фізкультурної освіти, за програмою Р. Шияна, включають:

- розширення рухового досвіду, удосконалення необхідних навичок і вмінь для їхнього використання в повсякденному житті та ігровій діяльності;
- розвиток фізичних якостей і природних здібностей для зміцнення здоров'я;
- формування уявлень про фізичну культуру та її роль у збереженні здоров'я;
- засвоєння основ здорового способу життя й поліпшення фізичного та психоемоційного стану;
- розвиток навичок самостійних занять фізичними вправами та активного відпочинку;
- удосконалення комунікативних умінь під час фізкультури;
- формування морально-вольових якостей і позитивного ставлення до спорту;
- усвідомлення значення фізичної активності та Олімпійського руху для розвитку самоповаги, впевненості та досягнення успіху;
- збільшення рухової активності для радості дитини;
- розвиток творчих здібностей через фізичну культуру.

Зміст програми О. Савченко передбачає такі завдання: • виховання усвідомлення важливості фізичних вправ і спортивних ігор як засобу зміцнення здоров'я, отримання задоволення, загартування тіла й характеру, самовираження та соціальної взаємодії; • формування в учнів умінь виконувати різні фізичні вправи та грати в спортивні ігри за спрощеними правилами; • розвиток здатності аналізувати вплив позитивних і негативних факторів на здоров'я та фізичний розвиток; • навчання пошуку корисної інформації у довідниках, зокрема за допомогою ІКТ та критичного мислення; • стимулювання творчого застосування здобутих знань із фізкультури для зміцнення здоров'я та фізичного вдосконалення; • розвиток самоконтролю і самооцінки фізичного стану, дотримання санітарно-гігієнічних норм і безпечної

поведінки під час фізкультурно-оздоровчої діяльності; • сприяння комунікації та взаємодії з однолітками і дорослими, досягнення командних цілей у спортивно-ігровій діяльності, використання термінології фізичної культури; • виховання емоційно-ціннісного ставлення до фізкультури та спорту, уміння підбирати фізичні вправи з урахуванням індивідуальних можливостей, дотримуватися правил чесної гри, а також зацікавленості досягненнями українських спортсменів на Олімпійських іграх та інших змаганнях.

На наш погляд, завдання фізичного виховання в обох програмах детально та всебічно окреслені. За інформацією освітніх аналітиків, планувалося впровадження єдиної програми, однак у колективі розробників стався розкол. Тепер можна порівняти змістовні лінії та предмет навчання в фізкультурній освітній галузі в цих програмах (див. Таб. 3.1).

Таблиця 3. 1

Порівняльний аналіз ФІО в Типових програмах початкової школи

Критерії	Р. Шиян	О. Савченко
Змістовні лінії	«Базова рухова активність», «Ігрова та змагальна діяльність учнів (рухливі ігри та естафети)»; «Піклування про стан здоров'я та безпеку».	«Рухова діяльність»; «Ігрова та змагальна діяльність».
Предмет навчання	рухова активність із загальноосвітньою спрямованістю	Не визначений

Освітня програма фізкультурної галузі для учнів 1-4 класів (Р. Шиян) включає такі змістові лінії: «Базова рухова активність», «Ігрова та змагальна діяльність учнів (рухливі ігри та естафети)», «Піклування про стан здоров'я та безпеку». Змістова лінія «Базова рухова активність» охоплює діяльність, спрямовану на формування основних рухових умінь і навичок. Змістова лінія «Ігрова та змагальна діяльність» включає опанування рухливих ігор та естафет, що задовольняють потребу в фізичній активності та сприяють розвитку комунікативних навичок. Змістова лінія «Піклування про стан здоров'я та безпеку» фокусується на формуванні усвідомленого ставлення до власного здоров'я та навичок безпечної поведінки під час фізкультурних занять.

Предмет навчання в початковій школі з фізичного виховання охоплює рухову активність з освітньою орієнтацією. Нові підходи до змісту фізкультурних занять повинні орієнтувати вчителів не тільки на фізичну підготовленість, а й на розвиток особистості та індивідуальне сприйняття навчального матеріалу. Для досягнення цих завдань необхідно відмовитись від жорсткої регламентації занять, зосереджуючи увагу на емоційній складовій, різноманітності форм, методів і засобів фізичного виховання, а також широкому використанні інноваційних технологій.

У програмі О. Савченко визначено дві змістові лінії: «Рухова діяльність» та «Ігрова та змагальна діяльність». Змістова лінія «Рухова діяльність» передбачає формування в учнів уявлення про фізичну культуру як сукупність різноманітних фізичних вправ та способів рухової ігрової діяльності, спрямованих на фізичний розвиток, зміцнення здоров'я та розвиток навичок володіння різними видами рухової діяльності, таких як гімнастика, акробатика, ходьба, біг, танці, лазіння, стрибки, а також розвиток фізичних якостей і профілактика плоскостопості.

Змістова лінія «Ігрова та змагальна діяльність» орієнтована на виховання в учнів ініціативності, активності та відповідальності під час участі в рухливих та спортивних іграх за спрощеними правилами, усвідомлення важливості співпраці, формування умінь боротися, чесно перемагати і сприймати поразки, контролювати емоції, організовувати час і мобілізувати ресурси. Також передбачається розвиток умінь і навичок планування та реалізації спортивних проектів, зокрема турнірів і змагань, а також виконання естафет.

Зміст навчання та очікувані результати для здобувачів освіти в програмі О. Савченко розділені окремо для 1 та 2 класів. У той час як програма, створена під керівництвом Р. Шияна, об'єднує ці класи в один цикл.

Основні рухи, види фізичної активності та спорту, зазначені в програмах, мають схожі напрямки, проте є й певні відмінності. Наприклад, програма Р. Шияна містить елементи акробатики, такі як групування (сидячи, лежачи), переكاتи в групування, перекид боком і вперед, стійка на лопатках з різними

положеннями ніг, а також дитячий фітнес, що включає логоаеробіку, звіроаеробіку, фітбол-аеробіку, танцювальну аеробіку.

Програма О. Савченко визначає очікувані результати навчання через виконання вправ для розвитку фізичних якостей. Зокрема, для сили – підтягування у висі та віджимання від підлоги (для хлопців), для швидкості – повторний біг на 3-4 серії по 10 м, прискорення з різних стартових положень, для витривалості – біг із чергуванням ходьби, пересування на лижах, для гнучкості – нахили тулуба, шпагати, для координації – пересування по підвищених і обмежених опорах, для спритності – «човниковий біг» тощо.

3.2 Модельні навчальні програми з фізичної культури – досягнення та проблеми

Розглянемо особливості модельних навчальних програм з фізичної культури, рекомендованих Міністерством освіти і науки України для сучасних закладів загальної середньої освіти. Це програми «Фізична культура. 5-6 класи» для закладів загальної середньої освіти (автори: О. Педан, Г. Коломoeць, А. Боляк, В. Дерев'янка та інші) (наказ МОН №752 від 17.08.2022 р.) та «Фізична культура. 7-9 класи» для закладів загальної середньої освіти (автори: Є. Баженков, Г. Коломoeць, А. Боляк, М. Дутчак, О. Дніпров, М. Бідний, А. Ребрина, В. Дерев'янка, Т. Малечко, І. Омеляненко, І. Волкова, О. Педан та інші) (наказ МОН №883 від 24.07.2023 р.) [29; 30].

З вересня 2022 року учні 5 класів всіх закладів загальної середньої освіти України почали навчатися за новим Державним стандартом базової середньої освіти, що призвело до суттєвих змін в організації освітнього процесу, підходах до навчання та інструментах оцінювання. Ці зміни торкнулися й фізичної культури.

На момент впровадження нового стандарту мета, завдання та зміст предмета «Фізична культура» для 5-6 класів НУШ були визначені Модельною

навчальною програмою, рекомендованою МОН України. Особливістю цього освітнього документу є те, що заклади освіти можуть використовувати його в повному обсязі або на основі цієї програми розробляти власні варіанти, затверджуючи їх на педагогічних радах.

Модельна навчальна програма для 5-6 класів (2022 р.) мала на меті реалізацію ціннісних орієнтирів, ключових компетентностей та наскрізних умінь учнів через фізичне виховання. Структура програми побудована за модульною системою та включала: • інваріантний (обов'язковий) модуль: теоретико-методичні знання та загальна фізична підготовка; • варіативні модулі (загалом 60 видів спорту або фізичної активності): американський футбол, велоспорт, дартс, дитячий (настільний) більярд, рукопашний бій, рятувальне багатоборство (Школа безпеки), слалом (роликові ковзани), теніс, туризм, ушу, фітнес-йога, фехтування, футбол, хортинг-фехтування, шахи, шашки та інші види (див. Рис. 3.1).

аеробіка	<u>вудбол</u>	<u>падел</u>	скандинавська ходьба
акробатичний рок-н-рол	гандбол	панна (вуличний футбол)	<u>сквош</u>
<u>алтимат фризбі</u> ,	гімнастика	<u>петанк</u>	сумо
бадмінтон	городки	<u>пиклбол</u>	<u>фістбол</u>
баскетбол 3х3	дзюдо	плавання	<u>флорбол</u>
баскетбол	дитяча легка атлетика	пляжний бадмінтон (airschatl)	<u>футзал</u>
бейсбол,	<u>доджбол</u> (вибивний),	пляжний бейсбол (гилка)	хокей на траві,
бойовий <u>хортинг</u> ,	<u>корфбол</u>	пляжний волейбол	<u>хортинг</u>
велоспорт	<u>лактос</u>	регбі-5	<u>черлідінг</u>
військово-спортивні ігри	лижна підготовка	рухливі ігри	<u>шорт-гольф</u>
волейбол	настільний теніс	самбо	<u>Cool Games</u>

Рис. 3.1 Модулі навчальної програми «Фізична культура. 5-6 класи» (2022 р.)

Зміст варіативної складової програми вибирався кожною школою самостійно. Напередодні нового навчального року заклади освіти обирали з рекомендованого списку 12-16 варіативних модулів, які планували реалізовувати.

Програма для кожного з модулів містила методичні рекомендації щодо розвитку фізичних якостей протягом вивчення курсу. Під час вибору модулів педагоги враховували: матеріально-технічну базу; регіональні традиції; кадрове забезпечення; побажання учнів.

На початку кожної чверті учням пропонувалося, відповідно до вимог програми, обирати через опитування 3-4 нові модулі з визначеного списку. Наприкінці навчального періоду для закріплення та вдосконалення знань і навичок проводились різноманітні спортивні заходи (ігри, змагання, челенджі, квести тощо) за участі учнів та їх батьків, які виступали як глядачі або навіть учасники.

Особливу увагу програма приділяє розподілу учнів на групи для занять фізичною культурою. Згідно з Постановою КМУ від 20.01.2021 №31, медична група визначається лікарем під час медичних профілактичних оглядів у закладах охорони здоров'я. Згідно з Інструкцією про розподіл учнів на групи для фізичних занять, з урахуванням стану здоров'я школярі зараховуються до:

- основної групи (здорові діти та діти з гармонійним, високим або середнім рівнем фізичного розвитку), де навчання фізичної культури проводиться в повному обсязі з урахуванням індивідуальних особливостей розвитку;
- підготовчої групи (діти в період реабілітації після гострих захворювань і з середнім рівнем функціональних можливостей серцево-судинної системи), де навчальний матеріал вивчається відповідно до вимог програми, участь у змаганнях – за додатковим дозволом лікаря;
- спеціальної групи (діти з істотними відхиленнями у стані здоров'я), де виконуються коригувальні вправи та вправи для загального фізичного розвитку, які не протипоказані.

Таким чином, навантаження для учнів підготовчої та спеціальної груп визначає вчитель. Однак відвідування уроків фізкультури є обов'язковим для всіх, незалежно від рівня фізичного розвитку та медичної групи.

Метою домашніх завдань з фізкультури є підвищення рухової активності учнів і досягнення рекреаційно-оздоровчого ефекту в їх вільний час.

У разі уповільнення розвитку фізичних якостей учня, вчитель складає індивідуальну програму фізкультурно-оздоровчих занять, яка включає:

- завдання;
- фізичні вправи, послідовність їх виконання та кількість повторів;
- інтервали відпочинку тощо.

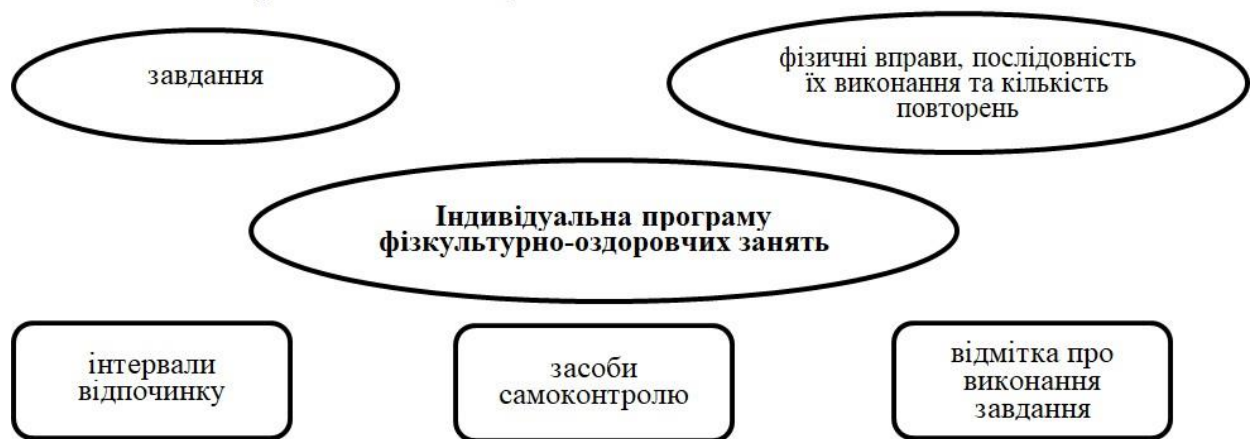

Рис.3.2 Складові індивідуальної програми фізкультурно-оздоровчих занять згідно Модельної програми для 5-6 класів (2022 р.)

Також учні мали можливість узгоджувати з учителем індивідуальну програму самостійних занять у позаурочний час із різних варіативних модулів, зокрема занять у позаурочний час із різних варіативних модулів. Такі заняття надають додаткові бонуси при оцінюванні навчальних досягнень.

Особливості складання розкладу навчальних занять за Типовою освітньою програмою для 5-6 класів (де передбачено 3 години фізичної культури на тиждень) визначаються певними рекомендаціями щодо організації уроків:

- не рекомендується проводити два уроки фізичної культури в один день;
- не слід проводити уроки фізкультури два дні поспіль;
- при необхідності одночасного проведення уроків для кількох класів потрібно враховувати, що в одному приміщенні мають перебувати учні лише однієї вікової групи.

Оцінювання освітніх досягнень здійснюється з метою визначення початкового рівня фізичної підготовленості учнів. Тому в вересні-жовтні проводиться тестування рівня розвитку основних фізичних якостей, з урахуванням віку та статі учнів, зокрема:

- швидкість (біг 30 м);
- витривалість (рівномірний біг без урахування часу);
- гнучкість (нахил тулуба вперед із положення сидячи);
- сила (згинання та розгинання рук в упорі лежачи);
- спритність (човниковий біг 4×9 м);
- швидко-силові (стрибок у довжину з місця);
- метання малого м'яча на дальність;
- піднімання тулуба в сід за 30 с.

Отже, результати тестувань заносяться до індивідуальної порівняльної таблиці учня, що була надана в додатках до Модельної програми для 5-6 класів (див. Табл. 3.2).

Варто зазначити, що ця таблиця може бути доповнена іншими вправами за рішенням учителя або залежно від матеріально-технічного забезпечення закладу.

При оцінюванні навчальних досягнень учнів 5-6 класів застосовується методика формувального оцінювання, що в основному здійснюється вербально. Успішне застосування оцінювання передбачає такі компоненти:

- формулювання об'єктивних і зрозумілих освітніх цілей, що досягається шляхом розробки, публікації та обговорення цілей уроку та кожного завдання з учнями;
- створення ефективного зворотного зв'язку, який має бути чітким, зрозумілим, своєчасним і відбуватися в комфортній психологічній атмосфері;
- ознайомлення учнів з критеріями оцінювання перед виконанням завдання та визначення різних рівнів досягнення очікуваних результатів;

Таблиця 3.2

Зразок таблиці контролю фізичної підготовленості учня
№ _____ Прізвище ім'я клас вік (років)

Показники фізичного розвитку і підготовленості	Початок н. року	Середина н. року	Кінець н. року
Довжина тіла, см			
Маса тіла, кг			
швидкість (біг 30 м);			
витривалість (рівномірний біг без урахування часу);			
гнучкість (нахил тулуба вперед із положення сидячи);			
сила (згинання та розгинання рук в упорі лежачи);			
спритність (човниковий біг 4×9 м);			
<u>швидкісно-силові</u> (стрибок у довжину з місця);			
метання малого м'яча на дальність;			
<u>піднімання тулуба в сід</u> за 30 с.			

- активна участь учнів у навчанні через різноманітні прийоми, форми та методи роботи;
- рефлексія, взаємооцінювання та самооцінювання;
- коригування підходів до навчання з урахуванням результатів оцінювання спільно з учнями.

Поточне оцінювання (тестування фізичних можливостей учнів) рекомендується проводити кілька разів на рік під час уроків. Ще однією рекомендацією є те, що:

- вчитель самостійно обирає час і зміст тестування з урахуванням пори року та матеріальної бази школи;
- для організації оцінювання не слід відводити окремі заняття.

Для проведення підсумкового оцінювання рекомендується використовувати 6 компонентів, кожен з яких має свій відсотковий внесок у загальну суму 100%. Розподіл цих компонентів можна побачити в таблиці 3.3.

Таблиця 3. 3

Компоненти заключного оцінювання ФІО (за Модельною навчальною програмою «Фізична культура. 5-6 класи», 2022 р.)

Компоненти оцінювання	%	Шляхи визначення
1. → Ставлення до уроків, відвідування, активність при підготовці до уроку	10%	спостереження вчителя
2. → Навички і вміння, визначені навчальною програмою, здатність їх застосовувати у повсякденному житті, в ігрових та змагальних ситуаціях	20%	моніторинг, спостереження вчителя та самооцінювання
3. → Розвиток фізичних якостей (сила, витривалість, швидкість, гнучкість)	20%	моніторинг, тестування та формувального оцінювання
4. → Особистий прогрес школяра у показниках підготовленості	15%	моніторинг, тестування, формувальне оцінювання
5. → Знання та їх застосування на практиці (основні поняття, визначені програмою, правила ігор, розуміння процесів, що відбуваються в організмі під час виконання вправ тощо)	15%	спостереження вчителя, самооцінювання
6. Поведінка (соціальна поведінка, відвідування спортивної секції, участь у змаганнях, дотримання правил безпечної поведінки і збереження здоров'я на уроках та в позаурочних заходах)	15%	спостереження вчителя, взаємооцінювання та самооцінювання

Програма передбачає застосування формуального оцінювання з урахуванням результатів поточного та підсумкового оцінювання. Для цього можна використовувати такі інструменти:

Практичні методи: оцінювання динаміки розвитку фізичних якостей, техніки виконання фізичних вправ, досягнення освітніх завдань як на уроках, так і під час позакласної діяльності.

Цифрові засоби: онлайн-тестування, використання технологічних гаджетів (фітнес-трекерів, навігаторів) для самоконтролю і самооцінки, популяризація фізичної активності через соціальні мережі, створення

електронного портфолію, застосування комп'ютерних програм для вирішення навчальних завдань.

Усні методи: індивідуальні, групові та фронтальні опитування.

Письмові методи: тестування та інші форми письмової роботи.

Згідно з Модельною програмою, тестові завдання інтегровані в структуру уроку таким чином, щоб уникнути зайвої уваги до їх виконання, знизити психологічний тиск і не зменшувати моторну щільність через очікування своєї черги. Результати тестувань використовуються виключно для відстеження індивідуального прогресу, без порівняння учнів між собою.

Таким чином, предмет «Фізична культура» у НУШ реалізується відповідно до вимог модельних навчальних програм. До його сильних сторін можна віднести:

- логічну наступність із попередніми програмами;
- варіативність, що забезпечує розподіл на обов'язкову (інваріантну) і вибірккову (варіативну) складові;
- можливість опанування широкого спектра видів спорту та фізичної активності.

Модельна програма містить 60 варіативних модулів, багато з яких є новими для шкільного фізичного виховання. Їх впровадження потребує додаткового навчання вчителів, модернізації матеріально-технічної бази шкіл та вирішення організаційних викликів, таких як проведення уроків для кількох класів одночасно в одному приміщенні.

Однією з актуальних проблем є реалізація вимоги впроваджувати одразу три-чотири варіативні модулі на одному уроці. Як зазначає В. Вахняк, це ускладнює забезпечення безпечних умов проведення занять і дотримання послідовності у навчанні рухових дій. Ще одним недоліком є відсутність чітких кількісних показників для контролю якості засвоєння фізичних вправ. Скасування вимог щодо моніторингу динаміки розвитку фізичних якостей та відсутність орієнтовних навчальних нормативів, на думку експертів, негативно

впливають на рівень фізичної активності, підготовленості та можуть знижувати фізичне здоров'я учнів.

Питання інклюзії у фізичному вихованні залишається відкритим. Зокрема, відсутнє чітке визначення, хто саме з учнів належить до категорії дітей з особливими освітніми потребами (ООП) у контексті фізичного виховання. Це можуть бути діти з інвалідністю, учні підготовчих або спеціальних медичних груп, а також внутрішньо переміщені особи чи обдаровані діти. Незважаючи на те, що для учнів підготовчої та спеціальної медичних груп передбачено диференційований та індивідуальний підходи, вони не мають офіційного статусу дітей з ООП.

Також не врегульовано законодавче питання щодо участі асистента вчителя на уроках фізичної культури в інклюзивних класах. Це стосується як співпраці з асистентом, так і складання індивідуально-корекційних програм для учнів з ООП.

Наказом МОН №1185 від 22.08.2024 р. було скорочено термін дії грифу «Рекомендовано Міністерством освіти і науки України» для попередніх програм, натомість чинною стала модельна програма «Фізична культура. 5-9 класи» для закладів загальної середньої освіти. Основна мета програми залишилася незмінною: забезпечення гармонійного фізичного розвитку, підвищення функціональних можливостей організму, вдосконалення рухових умінь і навичок, а також формування стійкої мотивації до занять фізичною культурою і спортом.

Програма підтверджує обов'язковість трьох уроків фізичної культури на тиждень, які не враховуються у загальному навчальному навантаженні. Попри це, зазначено, що уроки не можна проводити для двох і більше класів одночасно, за винятком випадків, коли учні належать до однієї вікової групи.

Програма зберігає розподіл учнів на основну, підготовчу та спеціальну медичні групи. Для учнів підготовчої та спеціальної груп передбачено виконання коригувальних вправ, а допустиме навантаження встановлює вчитель. Водночас, засоби фізичної культури не є основою для оцінювання

досягнень. У програмі наголошується на відсутності нормативів фізичної підготовленості та оцінювання техніки виконання елементів.

Серед новацій програми – право шкіл збільшувати тривалість великої перерви на 10 хвилин для проведення рухових активностей, таких як флешмоби, спортивні ігри, челенджі, руханки та квести. Це сприяє розвитку фізичної активності та популяризації здорового способу життя серед учнів.

Модельна навчальна програма «Фізична культура» для учнів 5–9 класів є комплексним документом, розробленим для адаптаційного циклу та базового предметного навчання. Вона спрямована на забезпечення послідовності між початковою, базовою та профільною середньою освітою. Програма реалізується відповідно до визначених цілей та обов'язкових результатів навчання, встановлених для ФІО.

Програма охоплює вивчення фізичної культури як у рамках адаптаційного циклу базової середньої освіти, так і в межах предметного навчання, забезпечуючи зв'язок між початковою та базовою середньою освітою. Такий підхід сприяє подальшому формуванню ключових і предметних компетентностей, а також наскрізних умінь, які необхідні учням для усвідомленого вибору життєвого шляху, самореалізації, продовження навчання на профільному рівні або здобуття професійних навичок.

Програма побудована за модульною системою та містить інваріантний (обов'язковий) і варіативний складники. Як і в попередніх програмах, до інваріантної частини належить модуль «Теоретико-методичні знання та загальна фізична підготовка». Варіативний складник формується закладом освіти самостійно, обираючи модулі із запропонованого переліку. Практично будь-який вид фізкультурно-спортивної діяльності може бути включений до варіативного модуля.

Протягом року учням пропонуються:

12–16 варіативних модулів для 5–6 класів;

8–12 варіативних модулів для 7–9 класів.

При виборі модулів враховуються такі чинники, як матеріально-технічна база, регіональні особливості, рівень кваліфікації педагогів, гендерні аспекти, безпека занять, стан здоров'я учнів, а також сезонні умови для проведення уроків на відкритих майданчиках чи у спортивних залах.

Вибір модулів здійснюється кожної чверті з переліку 3–5 запропонованих школою модулів. Передбачено обов'язкове ознайомлення учнів із особливостями обраних модулів, а також проведення підготовчих занять (цикл із 6–9 ознайомчих уроків). Ці уроки можуть проводитися із застосуванням одночасного, змінного або колового методів, акцентуючи увагу на засвоєнні обраного модуля.

Кількість модулів, що викладаються протягом чверті чи триместру, представлена в таблиці 3.4.

Таблиця 3.4

Кількість модулів для викладання протягом чверті / триместру для учнів ЗЗСО

клас	Кількість запропонованих варіативних модулів	Кількість обраних варіативних модулів
5–6	12–16	3–4
7–9	8–12	2–3

Для вивчення обирають модулі, які отримали найбільшу кількість уподобань серед учнів.

Особливу актуальність у програмі набула поява теми «Основи волонтерської діяльності», яка інтегрована до інваріантного модуля «Теоретико-методичні знання та загальна фізична підготовка».

Перехід закладів освіти на профільне навчання зумовлює важливість профорієнтаційної роботи, що є одним із ключових напрямів діяльності не лише класного керівника, а й кожного вчителя.

Програма вирізняється акцентом на зміну традиційної методики викладання, яка передбачала суворе регулювання дій учителя, таких як кількість повторень, темп, частота та амплітуда рухів, техніка виконання тощо.

Такий підхід часто не сприяв мотивації учнів, обмежував їхню самореалізацію, творчість і формування компетентностей. Відтак, виникає необхідність переходу до справжньої індивідуалізації навчального процесу.

Однак, як зазначають фахівці, ідея надання учням можливості обирати варіативні модулі на кожному занятті, використовувати навчальний матеріал різного рівня складності, самостійно визначати кількість повторень, темп і амплітуду виконання відповідно до своїх інтересів і можливостей наразі є більше стратегічною метою, ніж практично реалізованою ідеєю. Це пов'язано з обмеженнями матеріально-технічної бази сучасних навчальних закладів і наявними ресурсами вчителів. Систематичний і послідовний вплив, спрямований на розвиток основних фізичних якостей, є ключовим аспектом навчання. Він реалізується через «ефективне наскрізне фізичне вправління», навантаження на кожному уроці протягом року, а також завдання для самостійного виконання фізичних вправ, які узгоджуються з учителем і можуть враховуватися під час оцінювання.

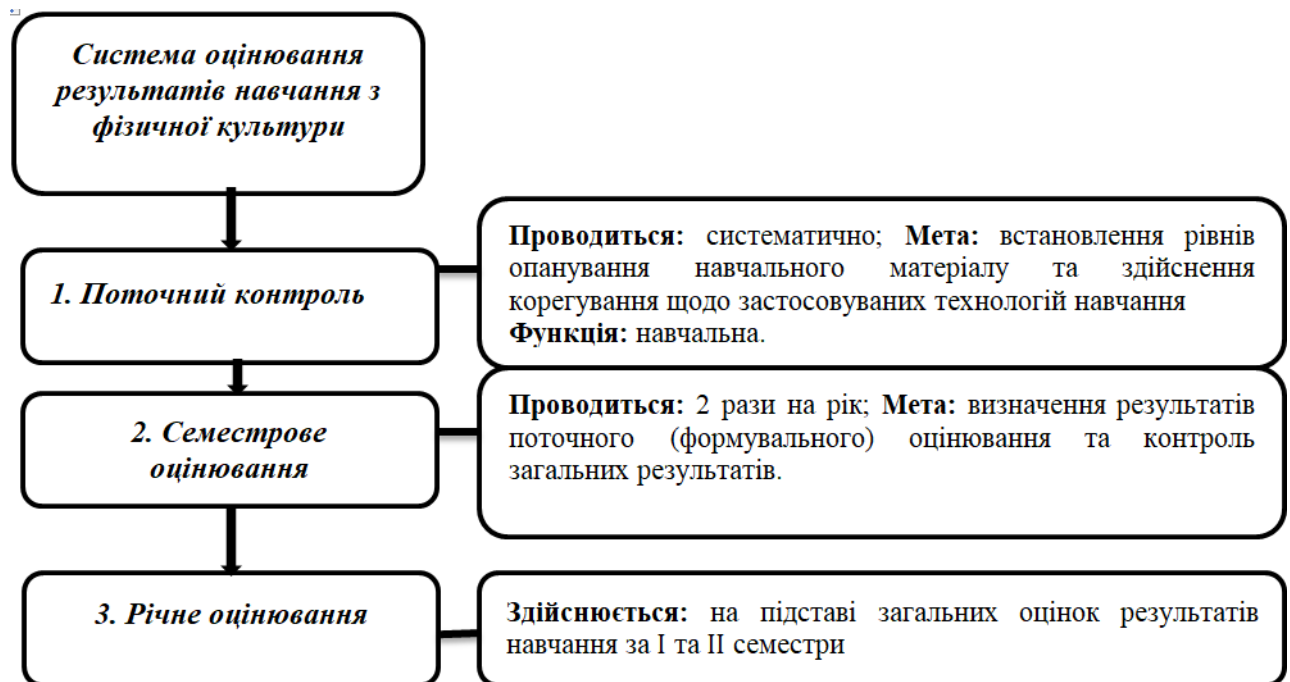

Рис. 3.3 Ланки системи оцінювання результатів навчання з фізичної культури для 5–7 класів

Оцінювання в рамках нової програми 2024 року зосереджене на досягненні очікуваних результатів навчання та визначенні рівня сформованості компетентностей учнів.

Ключовим елементом у системі оцінювання з фізичної культури є поточний контроль, який проводиться регулярно. Його метою є визначення рівня засвоєння навчального матеріалу та внесення коректив у застосовані педагогічні технології. Основною функцією поточного контролю є навчальна (див. Рис. 3.3).

Семестрове оцінювання у 5–7 класах базується на результатах оцінювання групових навчальних досягнень, визначених у державному стандарті базової середньої освіти та відображених у Свідоцтві досягнень. Річне оцінювання проводиться на основі підсумків за перший і другий семестри.

Програма також передбачає адаптований підхід до оцінювання учнів з особливими освітніми потребами (ООП). Оцінювання таких учнів здійснюється відповідно до індивідуальної програми розвитку (ІПР), де враховуються труднощі функціонування, обмеження життєдіяльності та стан здоров'я. Форми оцінювання обираються індивідуально, з обов'язковим урахуванням можливостей учня. Під час оцінювання вилучаються ті елементи (знання, уміння, види діяльності тощо), які є складними або неможливими для засвоєння конкретним учнем.

Об'єктом оцінювання виступає діяльність учня, спрямована на досягнення навчальних цілей. Формувальне оцінювання дозволяє відстежувати прогрес учнів у досягненні освітніх цілей, коригувати навчальний процес на ранніх етапах, а також сприяє розвитку відповідальності за самоосвіту.

У 7–9 класах програма передбачає впровадження формувального оцінювання з одночасним використанням його результатів у поточному та підсумковому оцінюванні. Педагоги обирають форми та методи формувального оцінювання залежно від дидактичної мети.

Формувальне оцінювання разом із поточними та підсумковими формами здійснюється через такі основні способи:

- аналіз динаміки функціонального стану та фізичного розвитку на основі порівняння результатів тестування;
- оцінка техніки виконання фізичних вправ у повсякденному житті, іграх та змаганнях;
- перевірка виконання навчальних завдань на уроках і під час позакласних активностей;
- створення портфоліо (проекти, комплекси фізичних вправ, індивідуальні програми занять, форми самоконтролю), із залученням інформаційних технологій.

Для визначення базових показників фізичної підготовленості учнів у вересні-жовтні проводиться тестування основних фізичних якостей: швидкості, витривалості, сили, гнучкості, спритності тощо.

Система оцінювання у 7–9 класах є логічним продовженням оцінювання для 5–7 класів. У цьому процесі формувальне оцінювання зазвичай оголошується вчителем, тобто проговорюється.

Програма описує особливості організації дистанційної роботи вчителя фізичної культури в умовах воєнного стану та карантинних обмежень. Головною метою дистанційного навчання є стимулювання вмотивованого, усвідомленого та відповідального виконання фізичних вправ учнями. Використання онлайн-спілкування та індивідуального підходу дозволяє педагогам досягати цих цілей завдяки активній комунікації.

Програма пропонує рекомендації для організації дистанційного навчання, включаючи планування розкладу онлайн-зустрічей, вибір основних інструментів і платформ, проведення тестового уроку з колегами, створення спільноти для учнів у зручному месенджері та своєчасне інформування про дату і час занять.

Для додаткової мотивації рекомендується впроваджувати відеочеленджі (з ініціативи учнів) та онлайн-змагання, під час яких учасники розподіляються на групи за рівнем складності, підготовленості або номінаціями.

Організовуючи дистанційне навчання, педагогам слід враховувати:

- власний приклад у проведенні занять;
- чіткий план роботи на період карантину чи воєнного стану;
- навчання учнів правилам самостійних занять фізичними вправами;
- контроль виконання завдань через механізми самоконтролю;
- інтеграцію фізичної активності впродовж дня (зарядка, фізкультхвилинка під час роботи за комп'ютером тощо);
- роботу з батьками щодо організації дистанційного навчання;
- обов'язкове дотримання учнями правил безпеки та врахування їх самопочуття;
- умови проживання учнів (квартира, будинок із підвір'ям тощо);
- використання нестандартного інвентарю для занять удома;
- забезпечення регулярного зворотного зв'язку з учнями та їхніми батьками.

Програма також окреслює зміст і форми фізкультурно-оздоровчої діяльності. Наприкінці кожної чверті в закладі освіти рекомендується організовувати масові заходи: ігри, змагання, челенджі, квести, флешмоби (наприклад, «Всеукраїнські шкільні ліги «Пліч-о-пліч», «Ліги здорової України», «Активні парки – локації здорової України»).

До таких заходів доцільно залучати батьків та інших членів родини як учасників або глядачів. Фізкультурно-оздоровча діяльність є ключовим чинником формування компетентностей учнів, підвищення їхньої мотивації до фізичної активності.

Ця діяльність може включати кілька етапів у межах певного виду фізичної активності (варіативного модуля), що сприяє формуванню стійкої зацікавленості, мотивації та звички до занять фізичними вправами. Учні можуть брати участь не лише як учасники, а й виконувати ролі організаторів,

сценаристів, суддів, ведучих, волонтерів, асистентів, хронометристів, секретарів, операторів чи журналістів [21].

Критерії оцінювання результатів навчання для 5–9 класів розділено на три групи, які відповідають балам від 1 до 12 (див. Табл. 3.4).

Таблиця 3.4

Основні критерії оцінювання результатів навчання школярів 5-9-х класів

Група результатів 1.	Група результатів 2.	Група результатів 3.
Формування психічної та соціально-психологічної сфер засобами фізичного виховання	Систематичні заняття фізичними вправами, володіння технікою фізичних вправ	Усвідомлення значення фізичної/рухової активності для підтримування стану здоров'я та задоволення у процесі <u>фв</u>
• визначає мету систематичної рухової діяльності; • формує волюві якості у процесі виконання фізичних вправ; • розвиває свої когнітивні властивості у процесі <u>фв</u>; • виконує різні соціальні ролі під час взаємодії у процесі рухової (спортивно-ігрової) діяльності; • дотримується етичних норм у руховій діяльності.	• демонструє техніку фізичних вправ; • моделює рухову діяльність; • виконує фізичні вправи під час ігрової та змагальної діяльності.	• пізнає факти, явища та закономірності фізичної культури і спорту; • контролює свій фізичний стан під час рухової діяльності; • дотримується здорового способу життя через фізкультурно-оздоровчу діяльність; • дотримується правил безпечної поведінки під час фізкультурно-оздоровчої діяльності.

До варіативних модулів включено 75 видів спорту та фізичної активності, серед яких: аеробіка, акробатичний рок-н-рол, «Активні парки», алтимат фризбі, американський футбол (flag football), бадмінтон, баскетбол 3х3, бейсбол, бойовий хортинг, біатлон, велоспорт, військово-спортивні ігри, волейбол, воркаут, вправи з гирями, вудбол, гандбол, гімнастика, городки, дартс, дзюдо, дитячий більярд, доджбол, здоровий спосіб життя, корфбол, кросфіт, лакрос, легка атлетика, лижна підготовка, настільний теніс, падбол, падел, петанк, піклбол, плавання, пляжний бадмінтон, пляжний бейсбол, пляжний волейбол, профільна фізична культура, регбі-5, рінго, рукопашний бій, рухливі ігри, рятувальне багатоборство, самбо, скандинавська ходьба, сквош, роликовий слалом, скелелазіння, боулдерінг, софтбол, «Спорт заради розвитку», сумо, спортивно-настільні ігри, спортивне орієнтування, теніс,

туризм, ушу, фістбол, фітнес-йога, фехтування, флорбол, футбол, футзал, хокей на траві, хортинг, чирлідінг, шахи, шашки, шорт-гольф, «Cool Games» та інші.

Модельна програма 2024 року розширила переваги попередніх версій, зокрема, зберігши наступність, принцип варіативності, поділ на інваріантну та варіативну складову, а також запропонувавши значну кількість нових видів фізичної активності.

Водночас існують проблеми, що потребують вирішення:

- необхідність додаткової підготовки вчителів;
- оновлення застарілої матеріально-технічної бази шкіл;
- вирішення питання проведення занять для кількох класів в одному залі;
- відсутність чітких кількісних показників якості засвоєння фізичних вправ.

Особливу складність викликає питання інклюзії у фізичному вихованні. Невизначеним залишається, кого саме відносити до категорії дітей з особливими освітніми потребами (ООП) у цьому контексті: дітей з інвалідністю, внутрішньо переміщених осіб, обдарованих учнів чи тих, хто за станом здоров'я належить до підготовчої або спеціальної медичних груп. Для останніх повинні застосовуватися індивідуальні та диференційовані підходи, які є основою інклюзивного навчання, однак законодавчо ці діти не вважаються такими, що мають особливі потреби.

Також залишається неврегульованим питання участі асистента вчителя на уроках фізичної культури в інклюзивних класах, а саме, чи вчитель працює самостійно, чи спільно з асистентом. Важливим є й розробка індивідуально-корекційних програм для дітей з ООП.

Отже, реформа освіти має значний потенціал, однак її успішна реалізація у сфері фізичного виховання вимагає серйозних зусиль і змін. Частина завдань залежить від центральної влади (вдосконалення нормативно-правової бази), інші – від обласних інститутів післядипломної педагогічної освіти та органів місцевого самоврядування.

ВИСНОВКИ

Таким чином, теорії та практиці фізичного виховання учнів в школах України притаманний систематичний поступ:

ратифіковані документи нормативно-правового регламентування – Закон України «Про освіту» (1991 р.; 2017 р.), Закон України «Про фізичну культуру і спорт» (1994 р.), Закон України «Про загальну середню освіту» (1999 р.; 2020 р.) та «Про внесення змін до деяких законів України у сфері освіти» (2022 р.), постанов Кабінету Міністрів України (2000 р., 2011 р., 2018 р., 2020 р.) тощо.

та стратегічного планування – Державна національна програма «Освіта» («Україна XXI століття») (1994 р.), Концепція фізичного виховання в системі освіти України» (1994 р.), «Державні тести і нормативи оцінки фізичної підготовленості населення України» (1994 р.), «Державна програма розвитку фізичної культури і спорту в Україні» (1994 р.), Концепція фізичного виховання в системі освіти України (1998 р.), «Цільова комплексна програма «Фізичне виховання – здоров'я нації» (1998 р.). Підписано договір Федерації футболу України з Міністерством освіти і науки України про офіційне введення у школах уроків футболу (2001 р.), впроваджено Концепцію профільного навчання в старшій школі (2003 р.), Державний стандарт базової і повної загальної середньої освіти (2004 р.), Національну доктрину розвитку фізичної культури і спорту (2004 р.), Національну стратегію з оздоровчої рухової активності в Україні на період до 2025 року «Рухова активність – здоровий спосіб життя – здорова нація».

Сучасна довготермінової реформи освіти «Нова українська школа (НУШ)» запровадила введення Державного стандарту початкової освіти (2018 р.), Державного стандарту базової середньої освіти (2022 р.).

Концептуальні документи – Стратегія розвитку фізичної культури і спорту на період до 2028 року (2021 р.), Стратегія розвитку фізичного

виховання та спорту серед учнівської молоді на період до 2025 року (2021 р.) та Рекомендації щодо стратегічного розвитку фізичного виховання та спортивної підготовки серед учнівської молоді на період до 2025 року (2021 р.), Концепція розвитку щоденного спорту в закладах освіти (2021 р.) виокремили основні вектори розвитку фізичного виховання та спорту школярів сучасної України.

Рекомендації щодо стратегічного розвитку фізичного виховання та спортивної підготовки серед учнівської молоді на період до 2025 року остаточно закріпили обов'язковий статус основної форми фізичного виховання в сучасній українській школі – уроку фізичної культури й повторили тижневий розклад організації – не менше ніж три рази на тиждень.

Розроблена низка навчальних програм, зокрема сучасні «Типові освітні програм» для 1-3 та 3-4 класів (О. Савченко, 2018 р.), Модельна навчальна програма «Фізична культура. 5-6 класи» для закладів загальної середньої освіти (2021 р.), «Типова освітня програма. 1-2 клас», «Типова освітня програма. 3-4 клас», розроблені під керівництвом Р. Шияна (2022 р.), Модельна навчальна програма «Фізична культура. 7-9 класи» для закладів загальної середньої освіти (2023 р.), модельна навчальна програма «Фізична культура. 5-9 класи» для закладів загальної середньої освіти (2024 р.).

Модельна програма 2024 року розширила переваги попередніх версій, зокрема, зберігши наступність, принцип варіативності, поділ на інваріантну та варіативну складову, а також запропонувавши значну кількість нових видів фізичної активності.

Водночас існують проблеми, що потребують вирішення:

- необхідність додаткової підготовки вчителів;
- оновлення застарілої матеріально-технічної бази шкіл;
- вирішення питання проведення занять для кількох класів в одному залі;
- відсутність чітких кількісних показників якості засвоєння фізичних вправ.

Особливу складність викликає питання інклюзії у фізичному вихованні. Невизначеним залишається, кого саме відносити до категорії дітей з особливими освітніми потребами (ООП) у цьому контексті: дітей з інвалідністю, внутрішньо переміщених осіб, обдарованих учнів чи тих, хто за станом здоров'я належить до підготовчої або спеціальної медичних груп. Для останніх повинні застосовуватися індивідуальні та диференційовані підходи, які є основою інклюзивного навчання, однак законодавчо ці діти не вважаються такими, що мають особливі потреби.

Також залишається неврегульованим питання участі асистента вчителя на уроках фізичної культури в інклюзивних класах, а саме, чи вчитель працює самостійно, чи спільно з асистентом. Важливим є й розробка індивідуально-корекційних програм для дітей з ООП.

Отже, реформа освіти має значний потенціал, однак її успішна реалізація у сфері фізичного виховання вимагає серйозних зусиль і змін. Частина завдань залежить від центральної влади (вдосконалення нормативно-правової бази), інші – від обласних інститутів післядипломної педагогічної освіти та органів місцевого самоврядування.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бакіко І. В. Поєднання базової і варіативної частин програми з фізичної культури школярів : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. наук з фіз. вих. і спорту : спец. 24.00.02 «Фізична культура, фізичне виховання різних груп населення». Львів, 2007. 20 с.
2. Безверхня Г. В. Мотивація до занять фізичною культурою і спортом школярів 5–11-х класів : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. наук з фіз. вих. і спорту : спец. 24.00.02 «Фізична культура, фізичне виховання різних груп населення». Львів, 2004. 24 с.
3. Бельський Г. В. Вплив Чорнобильської катастрофи на здоров'я дітей. *Концепція підготовки спеціалістів фізичної культури в Україні*: матеріали першої республіканської науково-практичної конференції. Луцьк: Надстир'я, 1994. С. 439-441.
4. Березівська Л. Д. Реформування шкільної освіти в Україні у ХХ столітті крізь призму джерелознавства: наук.-допом. бібліогр. покажч. Вінниця : ТОВ «ТВОРИ», 2019. 251 с.
5. Бібік Н. М. Формування пізнавальних інтересів молодших школярів: монографія. К. : ВІПОЛ, 1998. 200 с.
6. Борисова Ю. Ю. Диференційований підхід у фізичному вихованні школярів на основі використання комп'ютерних технологій : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. наук з фіз. виховання і спорту : 24.00.02. Дніпропетр. держ. ін-т фіз. культури і спорту. Д., 2009. 20 с.
7. Вахняк В. Фізична культура в умовах Нової української школи. *Collection of Scientific Papers «SCIENTIA»*. (October 28, 2022; Kraków, Poland). С. 177–179. <https://previous.scientia.report/index.php/archive/article/view/519>
8. Волков Л. Молодший шкільний вік: виховна спрямованість занять фізичною культурою і спортом : навч. посіб. К. : [б. в.], 2008. 120 с.

9. Гнітецька Т. В. Організаційно-педагогічні умови оптимізації фізичного виховання учнів гімназії : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. з фіз. вих. і спорту : 24.00.02 «Фізична культура, фізичне виховання різних груп населення». Луцьк, 1998. 27 с.
10. Гриневич Л. Нова українська школа : основи стандарту освіти. 2016. 64 с.
11. Державні стандарти. <https://osvita.city/osvita/zagalna-seredna-osvita/derzavni-standarti>
12. Державний стандарт базової середньої освіти. <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-deyaki-pitannya-derzhavnih-standartiv-povnoyi-zagalnoyi-serednoyi-osviti-i300920-898>
13. Державний стандарт освітньої галузі «Фізична культура і здоров'я» (проект) / Е. С. Вільчковський, А. Ф. Борисенко, М. Д. Зубалій та інші. *Фізичне виховання в школі*, 1997. №1. С. 3-12.
14. Державний стандарт початкової освіти. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/688-2019-%D0%BF#Text>
15. Єдинак Г. Фізична культура в школі: молодому спеціалісту : навч.-метод. посіб. Кам'янець-Подільський : [б. в.], 2000. 305 с.
16. Єфімова В. М. Підготовка майбутніх учителів природничих дисциплін до використання здоров'язбережувальних технологій у професійній діяльності: теорія та методика : [монографія]. Сімферополь : Сонат, 2011. 440 с.
17. Закон України «Про освіту». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>
18. Закон України «Про фізичну культуру і спорт». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3808-12#Text> (дата звернення: 10.05.2023).
19. Зрозуміти новий Стандарт. Інструкція для вчителів. URL: https://nus.org.ua/questions/zrozumity_noviy_standart/
20. Зубалій М. Розвиток змісту навчального матеріалу з фізичної культури. Нова Педагогічна думка. 2013. №4 (76), с. 115-118. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/3608/1/39.pdf> (дата звернення: 10.03.2024).

21. Інструктивно-методичні рекомендації щодо викладання навчальних предметів / інтегрованих курсів у закладах загальної середньої освіти у 2024/2025 навчальному році. Додаток до листа МОН від 30.08.2024 1.1/15776-24

22. Інструкція про розподіл учнів на групи для занять на уроках фізичної культури. Затверджено наказом Міністерства охорони здоров'я України та Міністерства освіти і науки України 20.07.2009 № 518/674. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0773-09#Text>

23. Книга вчителя фізичної культури: довідково-методичне видання; упоряд. С. І. Операйло, В. М. Єрмолова, Л. І. Іванова. Вид. 2-ге, доповн. Харків: ТОРСІНГ ПЛЮС, 2006. 560 с.

24. Концепція фізичного виховання в системі освіти України. Фізичне виховання в школі. 1998. №2. С. 2-7.

25. Куц О. С. Особливості змісту фізичного виховання в умовах підвищеної радіоактивності. К.: Континент, 1994. 144 с.

26. Логвиненко О. Б., Гук О. В. Виховання фізичної культури учнів як спільна діяльність педагогів загальноосвітньої школи https://scienceandeducation.pdpu.edu.ua/journals/2012/NiO_4_2012/2rozd/Loh2.htm

27. Методика фізичного виховання учнів 1–11 класів: навчальний посібник / М. Зубалій, Л. Волков, С. Жевага та інші; за редакцією М. Д. Зубалія. К., 2012. 216 с. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/705823/1/%D0%BF%D0%BB%D0%B0%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%B0%202012.PDF> (дата звернення: 12.05.2024).

28. Методичні та практичні поради вчителю / вчительці фізичної культури розміщені на сайті Державної наукової установи «Інститут модернізації змісту освіти» («Освітня галузь «Фізична культура»): поради, документи, досвід роботи». <https://imzo.gov.ua/osvitnia-haluzfizychna-kul-tura-porady-dokumenty-dosvid-roboty/>

29. Модельна навчальна програма «Фізична культура. 5-6 класи» для закладів загальної середньої освіти (автори: Педан О.С., Коломоєць Г.А., Боляк

А.А., Ребрина А.А., Деревянко В.В., Стеценко В.Г., Остапенко О.І., Лакіза О.М., Косик В.М. та інші). <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/zagalna%20serednya/Navchalni.prohramy/2021/14.07/Model.navch.prohr.5-9.klas.NUSH-poetap.z.2022/Fiz.kult.5-6.kl.Pedan.ta.in.22.08.2022.pdf>

30. Модельна навчальна програма «Фізична культура. 7-9 класи» для закладів загальної середньої освіти (автори: Баженов Є. В., Коломоєць Г. А., Боляк А. А., Дутчак М. В., Дніпров О. С., Бідний М. В., Ребрина А.А., Деревянко В. В., Малечко Т. А., Омеляненко І. О., Волкова І. В., Педан О. С. та інші) <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/zagalna%20serednya/Navchalni.prohramy/2023/Model.navch.prohr.5-9.klas/Fiz.kult.2023/Fiz.kult.7-9.kl.Bazhenkov.ta.in.24.08.2023.pdf>

31. Модельна навчальна програма «Фізична культура. 5-9 класи» для закладів загальної середньої освіти (автори: Баженов Є. В., Бідний М. В., Ребрина А. А., Данільченко В. О., Коломоєць Г. А., Дутчак М. В.). <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/zagalna%20serednya/Navchalni.prohramy/2024/Model.navch.prohr.5-9.klas-2024/fizkult-5-9-kl-bazhenkov-ta-in-22-08-2024.pdf>

32. Мойсеев С. О., Потеряйко С. М. Ризики та можливості компетентісно орієнтованого фізичного виховання учнів Нової української школи. Проблеми і перспективи розвитку спортивних ігор і єдиноборств у вищих навчальних закладах: зб. стат. XV Міжнар. наук. конф. (м. Харків, 8-9 лютого 2019). Харків. т.2. С. 101–105.

33. МОН скоротило строк дії діючих модельних навчальних програм з фізичної культури для 5-9 класів та затвердило нову. https://znayshov.com/News/Details/mon_skorotylo_strok_dii_diiuchykh_modelnykh_navchalnykh_prohram_z_fizychnoi_kultury_dlia_5-9_klasiv_ta_zatverdylo_novu

34. Москаленко Н. В., Сороколіт Н.С., Турчик І.Х. Ключові компетентності у фізичному вихованні школярів в рамках реформи ««Нова українська школа»». Наук. часопис ім. М.П. Драгоманова. 2020. Серія 15.

Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт) : зб. наук. пр. Київ. ЗК(123)20. С. 364–371.

35. Навчальна програма з фізичної культури для загальноосвітніх навчальних закладів. 5–9 класи / Т. Круцевич, С. Дятленко, Н. Кравченко та інші. Здоров'я та фізична культура. № 26. 2009. 54 с.

36. Навчальна програма з фізичної культури для загальноосвітніх навчальних закладів 5–9 класи. Київ, 2012 р. 294 с.
https://fizra.ippo.kubg.edu.ua/wp-content/uploads/2014/08/navchalna_programa_fizra_5-9_klasy.pdf

37. НУШ з двома головами – чим різняться нові програми для першокласників. https://lb.ua/society/2018/09/25/408274_nush_z_dvoma_golovami-chim_riznyatsya.html

38. Огляд і розбір Держстандарту освітньої галузі фізичної культури. <https://naurok.com.ua/post/oglyad-i-rozbir-derzhstandartu-osvitno-galuzi-fizichno-kulturi>

39. Постанова від 15 січня 1996 р. №80 Про державні тести і нормативи оцінки фізичної підготовленості населення України втратила чинність на підставі Постанови КМ № 992 (992-2008-п) від 05.11.2008. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80-96-%D0%BF#Text> (дата звернення: 11.02.2024).

40. Про затвердження рекомендацій щодо оцінювання результатів навчання. Наказ МОН України від 02.08.2024 р. №1093. <file:///C:/Users/%D0%90/Downloads/66aca0d35fbf4463777818.pdf>

41. Рекомендації щодо стратегічного розвитку фізичного виховання та спортивної підготовки серед учнівської молоді на період до 2025 року. <http://www.movkfvs.com.ua/wp-content/uploads/2021/03/%D0%9D%D0%B0%D0%BA%D0%B0%D0%B7-%D0%9C%D0%9E%D0%9D-%D0%B2%D1%96%D0%B4-15.02.2021-%E2%84%96-194.pdf>

42. Рошнін І. Г. Законодавча база фізичного розвитку учнів загальноосвітніх шкіл України. Педагогіка формування творчої особистості у вищій та загальноосвітній школах. 2015. №44 (97). С. 380–389.

43. Санітарний регламент для закладів загальної середньої освіти 2020 р. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1111-20#Text>

44. Сембрат С. В. Ігрове спрямування фізичної підготовки дітей молодшого шкільного віку : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. наук з фіз. вих. і спорту : спец. 60 24.00.02 «Фізична культура, фізичне виховання різних груп населення». Львів, 2003. 22 с.

45. Сороколіт, Н.С. (2014). Ставлення учителів фізичної культури до сучасної шкільної програми. Молода спортивна наука України : зб. наук. пр. з галузі фіз. виховання, спорту, здоров'я людини, Львів. Вип. 18, т. 2. С. 150–55.

46. Сороколіт Н.С. (2019). Можливості реалізації ключових компетентностей Нової української школи у фізичному вихованні школярів. Спортивний вісник Придніпров'я. № 3. С 167–174.

47. Стратегія розвитку фізичного виховання та спорту серед учнівської молоді на період до 2025 року. <https://nus.org.ua/wp-content/uploads/2019/07/rozvitku-fizichnogo-vikhovannya-sered-uchnivskoi-molodi-do-2025-rok-1.pdf>

48. Стратегія розвитку фізичної культури і спорту на період до 2028 року <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1089-2020-%D0%BF#Text>

49. Топол В. Нова українська школа. URL: <http://surl.li/inefjm>

50. Топол В. Новий освітній стандарт для 5-9 класів – що це за документ і що він змінює. <https://nus.org.ua/questions/novyj-osvitnij-standart-dlya-5-9-klasiv-shho-tse-za-dokument-i-shho-vin-zminyuye/>

51. Уряд затвердив новий Стандарт початкової освіти: Що це означає. URL: <https://nus.org.ua/articles/uryad-zatverdyy-novyj-standart-pochatkovoyi-osvity-shho-tse-oznachaye/#:~:text=Державний%20стандарт%20початкової%20освіти%20–%20це,i%20загальний%20обсяг%20навчального%20навантаження>

52. Фролова Н. О. Особистісно зорієнтований підхід у фізичному вихованні молодших школярів : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.07 «Теорія і методика виховання». К., 2003. 21 с.

53. Цибанюк О.О. Теорія та практика фізичного виховання учнівської молоді в навчальних закладах Румунії (кінець XIX – початок XXI століття). Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук. 13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки. Хмельницький, 2024. 597 с.

54. Цьось А. В. Планування навчальної роботи з фізичної культури в школах 1–3 ступенів : навч. посіб. Луцьк : Надстир'я, 1998. 364 с.

55. Шиян Б. М. Теорія і методика фізичного виховання школярів. Тернопіль : Навч. кн. Богдан, 2001. Ч. 1. 272 с.

56. Шиян Р. Ми готували Стандарт так, аби все починалось від зацікавленості дитини. <https://nus.org.ua/articles/roman-shyyan-my-gotuvaly-standart-tak-aby-vse-pochynalos-vid-zatsikavlenosti-dytyny/>

57. Rymar, O., Sorokolit, N., Solovey, A., Yaroshyk, M. & Khanikiants, O. (2021). The Effectiveness of Zumba Kids Implementation Into Physical Education of Elementary School Pupils. Society. Integration. Education : Proceedings of the International Scientific Conference (May 28th-29th). Rēzekne. Vol. II.P. 548–557.

58. Rymar, O., Solovey, A., Sorokolit, N., Shevtsiv, U. & Matviiv, V. (2020). Tools for children fitness in the physical education of primary school pupils. Society. Integration. Education: proceedings of the International Scientific Conference (May 22th –23th). Rēzekne. Vol. 3. P. 540–551.

59. Turchyk, I., Romanchuk, O., Sorokolit, N., Kemin, V. & Lukjanchenko, M. (2021). How sport and its values are perceived by adults in the USA and Ukraine: a cross-cultural comparison. Physical Culture and Sport. Studies and Research. Vol. 90. P. 50–62.

Кваліфікаційна робота містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів наукових досліджень інших авторів мають посилання на відповідне джерело.

_____Микола ЖМУД